

De praktijk van online leren
in het Gooi (2020)

Leren van online leren

Voor je ligt de uitkomst van een behoefte die Gooise schoolleiders in hun Kring-bijeenkomst van april 2020 uitspraken: wat zou het mooi zijn als we gezamenlijk verdiepend naar de snelle onderwijsontwikkelingen kunnen kijken. In de periode van onderwijs op afstand vonden er bijzondere (digitale) ontwikkelingen plaats. Ontwikkelingen in online lesgeven en formatief handelen volgden elkaar in rap tempo op. Wat leren we hiervan? De Kring formuleerde de hoofdvraag voor het onderzoek:

Hoe biedt de digitale ontwikkeling kansen voor het anders inrichten van ons onderwijs en het borgen/verduurzamen van ontwikkeling (ook als de scholen fysiek weer open kunnen)?

Schoolinfo ondersteunde deze bijzondere samenwerking en faciliteerde het onderzoek, dat van half mei tot half augustus 2020 liep. Nog voor de gedeeltelijke heropening van de scholen in juni 2020 vulden 25 schoolleiders, 365 leraren en 1691 leerlingen van 14 scholen in het Gooi een vragenlijst in waarin zij hun ervaringen deelden over online lessen geven, volgen en faciliteren, het geven en krijgen van begeleiding op afstand en het omgaan met schoolwerk. In verdiepende online groepsgesprekken gaven leraren en schoolleiders context bij de uitkomsten. Deze ervaringen en uitkomsten vormen de basis van deze rapportage, waarin vanuit zes verschillende perspectieven antwoord op de hoofdvraag wordt gezocht.

Iedere school heeft het onderwijs op afstand op een eigen manier aangepakt en vormgegeven. Iedere schoolleider, leraar en leerling kijkt op een andere manier terug. De verbindende rol van de school komt het meest terug: wat hebben we elkaar gemist! In het omvormen van kansen naar de praktijk is de uitdaging om steeds weer elkaar oprecht aandacht te geven en elkaar te ontmoeten – zowel tussen leerling, leraar en schoolleider – als leerlingen,

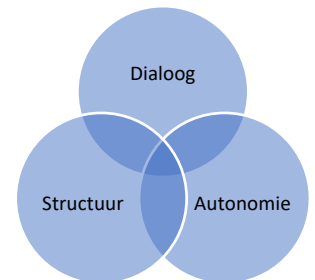
leraren en schoolleiders onderling. Juist [samenwerken, leren en uitwisselen](#) zorgt voor (professionele) ontwikkeling.

Natuurlijk: er was chaos, hoge werkdruk en onduidelijkheid. Zonder dit te bagatelliseren, staan vooral kansen centraal in deze rapportage. We maken dan ook bewust geen vergelijking *tussen* scholen. In zes hoofdstukken geven we de respons op de open en gesloten vragen een plek. We illustreren deze met quotes, en we verwijzen naar andere bronnen. Op deze manier geven we inspiratie om te leren van online leren en om ontwikkelingen te borgen.

Een stukje theorie: dialoog – structuur – autonomie

Voor de analyse van de respons van leerlingen en leraren maken we gebruik van de factoren die van invloed zijn op de leeropbrengsten op afstandsonderwijs [zoals de Kennisrotonde op een rij heeft gezet](#). Zij keken naar onderzoeken die zijn gebaseerd op de theorie van [transactional distance van Moore](#). Met “transactionele afstand” wordt de psychologische en communicatieve ruimte tussen leraar en leerling bedoeld.

Volgens deze theorie is de leeropbrengst bij afstandsonderwijs afhankelijk van drie factoren; **dialoog**, **structuur** van het onderwijsprogramma en **autonomie** van de leerling. Deze drie factoren moeten in balans zijn om te komen tot leeropbrengsten bij de leerling.

Bij *dialoog* gaat het om het contact tussen docent en leerling en het contact tussen leerlingen onderling. Onder *structuur* van het curriculum gaat het met name om de mate van flexibiliteit. Ten slotte moet de leerling beschikken over een bepaalde mate van *autonomie* bij het leren. Waar dialoog zorgt voor sociale verbondenheid, geven voldoende structuur en ondersteuning een gevoel van competent zijn voor de leerling. Samen met autonomie zijn dit de drie basisbehoeften voor een [motiverende lespraktijk](#).

Inhoudsopgave

Leren van online leren	2
1. In de online les en zicht op het leerproces	4
<i>In de online les</i>	<i>4</i>
<i>Zicht op voortgang en (formatief) toetsen.....</i>	<i>6</i>
2. Formatief handelen: dialoog en autonomie	7
<i>Dialoog.....</i>	<i>7</i>
<i>Autonomie</i>	<i>8</i>
<i>Feedback geven</i>	<i>10</i>
3. Mogelijkheden voor maatwerk met online onderwijs.....	12
<i>Kansen</i>	<i>12</i>
4. De virtuele leeromgeving: techniek en organisatie	14
<i>Techniek en tools</i>	<i>14</i>
<i>Faciliterende organisatie</i>	<i>14</i>
<i>Online vergaderen</i>	<i>15</i>
5. Lessen op afstand en het lerarentekort.....	16
6. Hybride leeromgeving	17
7. Ten slotte	19

Bijlagen

Bijlage: Basis kwantitatieve data	21
<i>Algemene gegevens respondenten</i>	<i>22</i>
<i>Voorbeeld schoolrapportage – leerlingenpeiling Gooi en Vechtstreek</i>	<i>24</i>
Bijlage: vragenlijst Leerlingen.....	36
Bijlage: vragenlijst Leraren	41
Bijlage: vragenlijst Schoolleiders	47

Deze rapportage is opgesteld door Jorika Baarda, Maarten de Geus en
Luuk Reinders (Schoolinfo)

1. In de online les en zicht op het leerproces

Welke leeractiviteiten zijn effectief gebleken, welke niet, en welke zijn niet toegepast? Wat zijn de belangrijkste succes- en faalfactoren voor effectief online leren?

De effectieve leeractiviteiten worden gestructureerd in twee thema's: 'in de les' en 'zicht op voortgang en (formatief) toetsen'.

In de online les

Op veel scholen zijn lessen ingekort, worden 's ochtends online lessen gegeven en zijn er 's middags verwerkingsopdrachten of mogelijkheden om vragen te stellen of een-op-een contact te hebben met een leraar. Als leerlingen en leraren het online onderwijs positief waarderen, vinden zij de lessen **efficiënt**. Leraren geven aan dat de vaak kortere online lessen helpen om lesstof **gecomprimeerd** aan te bieden en dat het makkelijk is om orde te houden in de klas. Leerlingen vinden het fijn om **huiswerk digitaal in te leveren**. Waar in fysieke lessen vaak meer aandacht wordt besteed aan leerlingen die de les verstoren of juist veel vragen stellen, konden leraren over het algemeen online de aandacht gelijkmatiger verdelen.

"Ik heb gezien dat er digitaal makkelijk lesgegeven kan worden en ik vind dat als je dit kan combineren met het geven van echte lessen, dat er meer leerrendement uit gehaald kan worden." (leraar, College De Brink)

'De fysieke lessen vind ik niet erg efficiënt. Bij sommige vakken wordt er een rondje huiswerk gemaakt, een preek gehouden enzovoort. Gemiddeld beginnen de lessen 7 minuten na de bel. Als je klaar bent of alles begrijpt of liever zelf leert kan je ook niet even de 'sessie verlaten'. De snelheid van de lessen vind ik nu erg fijn en ik hoop dat dat kan blijven. (leerling, 5 atheneum, op de vraag wat wil je behouden uit deze situatie)

Online leeractiviteiten

"De uitlegvideo's zijn geweldig, je kan het op pauze zetten en je kan het overnieuw bekijken als je zou willen." (leerling atheneum 4)

Zowel leraren als leerlingen zijn enthousiast over de inzet van **audiovisuele middelen** (video's, powerpoints, etc.). Leerlingen kunnen op hun eigen manier en moment met het materiaal omgaan, voor leraren geeft het structuur (stap voor stap uitleggen van theorie) en mogelijkheid om leerlingen ook voor of na de les, asynchroon, instructie te geven.

Voorbeelden van effectieve online leeractiviteiten van leraren:

- Leerlingen iets laten presenteren
- Gastles van een oud-leerling
- Laten inleveren van een geluidsfragment of filmpje
- Lesgeven op een (online) bijzondere locatie
- Snelle opdrachten waarbij er 'on the spot' geleverd moet worden
- Leerlingen in break-out rooms opdrachten geven
- Gebruik van Google Forms
- Delen van het scherm
- Leerlingen onderling feedback leren geven
- Vragenuurtjes voor leerlingen
- Gebruik van LessonUp
- Leerlingen thuis proefjes laten doen
- Checkvragen maken na de uitleg om te kijken of leerlingen de uitleg hebben begrepen.
- Leerlingen antwoorden (tegelijkertijd) laten intypen in de chat
- Gebruik van een dagelijks/wekelijks logboek

Creatieve uitdaging

Hoewel veel leraren de periode van het afstandsonderwijs als druk en chaotisch ervaren, voelen zij zich ook uitgedaagd en in staat gesteld om **creatief** om te gaan met de situatie zoals deze is. Zij waarderen de ruimte die zij van hun schoolleiding hebben gekregen om de lessen in te richten op de manier die zij het meest zinvol achten. Zij voelen zich geïnspireerd om nieuwe werkvormen te bedenken. Leerlingen geven ontzettend veel complimenten aan hun leraren – ze zijn veelal vol lof over hoe snel leraren geschakeld hebben naar het online onderwijs.

“Je wordt als docent gedwongen om andere werkvormen en toetsmethoden te ontwikkelen dan dat ik in een klassikale les zou doen. Dit vergroot mijn gereedschapskist met didactische vaardigheden. (leraar, A. Roland Holst College)”

Interactie en uitleg

De grootste uitdaging is de **interactie**. Zowel leraren als leerlingen waarderen lessen waar interactie wordt georganiseerd, bijvoorbeeld activiteiten waarin leerlingen **online samenwerken** en een opdracht **direct inleveren**. Ook de online **vrageuurtjes** worden positief genoemd, waarin leerlingen in kleine groepjes of een-op-een extra uitleg ontvangen. Toch is het niet voor iedere leerling even makkelijk om online vragen te stellen. En het lesgeven aan klassen via online platformen wordt door sommige leraren zwaar ervaren: zij hebben het gevoel niet te kunnen doordringen bij zoveel leerlingen zonder gebruik te kunnen maken van hun fysieke werkvormen en de lichaamstaal van de leerlingen.

“In mijn nieuwe rol heb ik veel minder rechtstreeks contact met leerlingen, waardoor ik veel minder makkelijk kan zien dat een leerling niet goed in z'n vel zit, een keer slecht geslapen heeft, etc. Deze manier van werken gaat echt ten koste van de relatie met de leerling, terwijl we juist altijd vinden dat die zo belangrijk is om resultaten te kunnen boeken. Er komt in mijn beleving meer

nadruk te liggen op de inhoud. Dat laatste is niet erg, maar het gebrek aan fysiek contact, waar ik als docent juist veel gebruik van maak, vind ik een negatieve ontwikkeling.” (leraar, St. Vitus College)

Zowel leraren als leerlingen geven aan dat zij ervaren dat de leraar **niet genoeg aandacht** kan geven aan het **uitleggen** van de lesstof. Dit verschilt per school maar ook per vak: leraren van mens & maatschappij-vakken ervaren deze daling het minst sterk. Opvallend is dat vwo-leerlingen deze daling het sterkst ervaren. Ten slotte hebben leraren van kunstvakken vaak sterker het gevoel dat leerlingen minder actief zijn **betrokken** bij de les(stof). Voor **praktijkvakken** geldt dat het voor deze vakken lastiger is om lessen vorm te geven; materialen worden gemist. Leraren zien wel kansen om het praktijkvak een plek te geven (bijvoorbeeld met challenges of behandelen van theorie), maar missen naast materialen de ruimte op school.

“1x per week hadden de Horeca leerlingen een kookchallenge. Zij hebben het gerecht voor ouders en familie gekookt en de tafel opgedekt. Schitterende foto's van gerechten en opgedekte tafels hebben mij het meest verrast!” (leraar, Gooise Praktijkschool)

Leerlingen geven aan dat zij tijdens het onderwijs op afstand de lesstof minder goed begrijpen en minder goed kunnen onthouden. Hier is wel een verschil per school te zien: bij leerlingen van scholen die al meer online actief waren voor het onderwijs op afstand, is deze daling minder sterk. Leerlingen vinden over het algemeen dat hun leraar goed kan lesgeven – dit is wel gedaald tijdens het onderwijs op afstand. Ook voor deze stelling geldt dat deze minder sterk is gedaald bij scholen die voor corona al meer digitaal actief waren. Daarnaast scoorden leraren die lesgeven aan vmbo-leerlingen het hoogst als het gaat om digitale vaardigheden.

Zicht op voortgang en (formatief) toetsen

Over toetsing en feedback geven de antwoorden van leraren een wisselend beeld. Aan de ene kant zien zij positieve elementen. De leraren geven aan dat ze veel feedback hebben gegeven, veel andere manieren van toetsen hebben ontdekt en meer **formatief** hebben geëvalueerd. Daartegenover staat dat ze weinig goede manieren hebben gevonden om summatief te toetsen. De feedback werd voornamelijk schriftelijk gegeven op schriftelijk ingeleverde opdrachten. Het kost heel **veel tijd** om dit individueel te kunnen bolwerken.

Formatief evalueren

Zowel leerlingen als leraren vinden het waardevol dat er op andere manieren werd gekeken of leerlingen de stof beheersen. Dit ging namelijk veel meer via inleveropdrachten dan via 'klassieke' toetsen. Leerlingen geven aan dat ze in de opdrachten meer **creativiteit** kwijt konden en dat de **toetsdruk** voor hun gevoel afnam. Voor leraren helpt het niet-beoordelen met cijfers om meer te kijken naar het leerproces van leerlingen. Hierdoor hebben ze ook het gevoel dat ze makkelijker kunnen **differentiëren**. Leraren geven aan dat ze leerlingen veel meer begeleiden aan de hand van individuele feedback. Hiermee krijgt de leerling meer aandacht wanneer hij vastloopt en op wat de leerling specifiek niet begrijpt. Hierdoor geven ook leraren aan dat differentiëren automatisch gemakkelijker wordt.

"Ik kan meer online tools gebruiken om leerling resultaten te analyseren en formatief te handelen. Ik geef meer en effectiever feedback en kan beter differentiëren." (leraar, Erfgooiers College)

"Doordat ze alles online moeten inleveren of maken heb ik een goed overzicht waar de leerlingen zijn en hoe ze het gemaakt hebben. Voor mij scheelde het veel nakijkwerk (grotendeels automatisch) en je heb veel inzichtelijker wat de knelpunten zijn van leerlingen." (leraar, College de Opmaat)

Het grootste deel van de leerlingen geeft aan dat (formatieve) opdrachten met feedback hun favoriet zijn. Leerlingen die aangeven dat ze het liefst voor cijfers leren, vinden dat de motivatie mist bij formatieve opdrachten. *De vormen van formatieve evaluatie die het vaakst zijn genoemd:*

- de leerstof bespreken in de les
- diagnostische/formatieve toetsen
- feedback ontvangen via vragen
- toetsen voor cijfers
- korte toets in de les

Werkdruk

Grote keerzijde van het geven van meer individuele feedback is de hogere werkdruk die leraren hierbij ervaren. Leraren vinden het lastig dat er vanwege betrouwbaarheid geen goede mogelijkheid lijkt te zijn voor het afnemen van een 'echte' toets.

"Er waren veel meer digitale opdrachten met gerichte feedback. De combinatie daarvan met live feedback zou echt briljant zijn." (leraar, Goois Lyceum)

Leerlingen die aangeven goed mee te doen met de online les ervaren juist de individuele feedback als heel positief. Ook waarderen zij de **grotere verscheidenheid** aan manieren om te controleren of zij de stof eigen hebben gemaakt en het doen van meer praktische opdrachten.

Leestip: Drie tips over online toetsen van de auteurs van Wijze Lessen in het artikel [Toolgericht of doelgericht?](#)

- 1: Zet structuur, duidelijkheid en daarmee rust voorop
- 2: Grijp de kans om de formatieve functie van toetsing te versterken
- 3: Geef houvast bij het zelfstandig leren

2. Formatief handelen: dialoog en autonomie

Wat is de rol / taak / gedrag van de docent, de leerling, de school? Wat zijn de ervaringen en gevoelens van docenten en leerlingen? Is er verrassende bijvangst? Zo ja, welke?

“Het contact tussen leerlingen en docent in de klas is niet te vervangen met afstandsonderwijs, maar we leren hiermee wel oude patronen en gedachten loslaten, (‘ik moet uitleggen’, ‘leerlingen zijn weinig zelfstandig’, etc.). Hierdoor zullen we uiteindelijk ook een stap naar vernieuwing door kunnen gaan maken. Verder worden docenten die nog niet de stap naar meer digitaal onderwijs konden/wilden gemaakt, gedwongen dit wel te doen wat als gevolg heeft dat ze merken dat het ondersteunend kan zijn.” (schoolleider)

Doordat we met elkaar op een andere manier het onderwijs vorm moesten geven, is er ruimte ontstaan om nieuwe ervaringen op te doen. In het vorige hoofdstuk hebben we vooral gekeken wat dat op het gebied van structuur betekent: in de les en rond voortgang en toetsen. In dit hoofdstuk staan dialoog en autonomie centraal. We kijken hierbij naar zowel de leerling als leraar. De ervaringen centreren zich rond formatief handelen – het geven van feedback wordt apart uitgelicht.

Dialoog

In de vragenlijsten kwam een **groot gemis** met stip op één naar voren: vrienden, klasgenoten, leerlingen en collega's werden gemist. Het contact met medeleerlingen beschrijven leerlingen vooral met begrippen als gezelligheid, sociale interactie en samen leren en werken aan opdrachten. Het contact met leraren beschrijven leerlingen voornamelijk rond begeleiding, coaching en motivering. Een extra sub-thema is het contact met de mentor. Met name onderbouwleerlingen geven aan dat het sociale aspect van klasgenoten belangrijk is bij het samenwerken aan opdrachten en het samen betekenis geven aan informatie die verstrekt wordt.

“Omdat je niet een op een kan praten met elkaar of even snel overleggen over hoe en wat. Ook ontstaan er misverstanden omdat je het verkeerd interpreteert.” (leerling 4 vwo)

Niet alleen in de klas missen leerlingen elkaar, diverse leerlingen geven ook het gemis van de **pauzes op school** aan. Juist op die momenten medeleerlingen opzoeken, samen pauze houden, iets kopen in de kantine... juist dat zijn volgens leerlingen waardevolle elementen op school.

In het contact met leraren noemen leerlingen een aantal zaken die in het onderwijs op afstand beter werken dan het onderwijs voor corona. Zo noemden zij de meer geduldige en begripvolle instelling van de leraar. Dat de nieuwe situatie voor iedereen lastig was, van ‘even schakelen’ tot ‘flink zoeken’, zorgde tussen leraren en leerlingen voor **wederzijds begrip**. Leraren herkennen dit: in de gevallen dat zij beter op de hoogte zijn van de thuissituatie van de leerling, brengen zij meer begrip op voor de leerling.

Er is een groot verschil tussen leraren of zij wel of niet goed in contact kunnen komen met hun leerlingen: de ene groep vindt het nu makkelijker, voor de andere groep is dit wat moeilijker. Er is geen duidelijk beeld van de leraar die het moeilijker vindt om in contact te komen; hoewel leraren van exacte vakken een wat grotere daling aangeven in het contact komen met leerlingen voor en tijdens het afstandsonderwijs.

“Ik ben vaardiger geworden in het online aanbieden van onderwijs en ik ben ook gestructureerder geworden. Ik merkte dat de leerlingen 1 stap tegelijk kunnen nemen, anders wordt het te veel en chaotisch. Vooral de havo leerling heeft daar meer behoefte aan. Ik wist dit wel en speelde daarop in, maar via online onderwijs kreeg ik daar meer zicht op. Ik merkte sneller als er verwardheid bij de leerlingen ontstond. Je hebt via online onderwijs directer contact met elke leerling. Dat vind ik echt een enorme vooruitgang. De

gesprekjes die je hebt worden minder gestoord door de klas die bij het klassikale onderwijs meer aanwezig is.” (leraar, Goois Lyceum)

Zowel leerlingen als leraren geven aan dat zij minder contact hebben met elkaar; voor de exacte vakken is deze daling het grootst. Er zijn geen significante verschillen tussen scholen.

Daarnaast benoemen leerlingen ook **bereikbaarheid** van de leraren als positief. Zo vinden sommige leerlingen het prettig om digitaal vragen te kunnen stellen en prijzen enkele leerlingen hun leraren dat zij goed online beschikbaar zijn om individuele vragen te beantwoorden. Leraren staan graag klaar voor hun leerlingen. Dit heeft een keerzijde zoals een leraar aangaf tijdens de focusgroepsgesprekken: *“We moeten het samen hebben over **verwachtingen en grenzen**. Ik heb bijvoorbeeld nu veel contact via Whatsapp met mijn leerlingen, en heb de neiging om direct te reageren op een appje, ook als dat om 22.00 uur is. Welke verwachtingen scheppen we zo voor elkaar en is dat wel wat we willen?”*

De **mentor** van een leerling speelt vaak een belangrijke rol in het contact met school. De verschillen tussen scholen, klassen en zelfs individuele mentorrelaties waren zowel voor corona als tijdens het thuisonderwijs zeer groot. Sommige leerlingen zagen hun mentor zelden tot nooit, en de afgelopen periode juist veel vaker via een online les. Andere mentoren zijn juist stilgevallen tijdens de periode van thuisonderwijs, terwijl zij in de periode daarvoor zeer regelmatig contact met hun mentorklas hadden. Er zijn leerlingen die het ‘contact op de gang’ met hun mentorleraar missen, maar er zijn ook leerlingen die sinds de corona-crisis juist opeens veel een-op-een contact met hun mentor hebben.

Waar geen twijfel over is, is dat het **individuele contact** met de mentor, zowel live als digitaal, door leerlingen zeer gewaardeerd wordt. Op die manier voelen leerlingen zich gezien en begrepen. De hulp bij planning door de mentor wordt nu gemist; evenals het ‘samen leuke dingen doen’. Het ‘samen
Kring van Schoolleiders regio Gooi & Vechtstreek – augustus 2020

bespreken in kleinere groepen’ is een goede manier om als mentor contact te hebben met de leerlingen. Voor sommigen is individueel contact spannend, die spanning valt in een groepje weg.

Door het onderwijs op afstand ervaren leerlingen dat **mentormomenten** frequenter mogen, ook nog vaker individueel, minder lang en minder klassikaal. Dat mentoren ook buiten schooltijd te bereiken zijn, wordt over het algemeen zeer gewaardeerd. Het bewust inplannen van individuele momenten met mentorleerlingen werd als iets positiefs ervaren door leraren.

In het antwoord op de vraag: Wat heeft jou het meest verrast tijdens het aanbieden van onderwijs op afstand? “De coachingsgesprekken waarbij leerlingen op hun kamertje zo veel meer vertelden dan tussen drukke momenten op school door.” (leraar, Hilfertsheem College)

Autonomie

Als gevolg van afstandsonderwijs kregen leerlingen veelal minder lessen en vond er soms minder controle plaats, omdat leerlingen niet fysiek op school zijn. Daardoor zijn leerlingen meer zelf gaan doen tijdens deze periode en hebben zij veelal zelf meer moeten **plannen**. Deze verandering op het gebied van autonomie wordt verschillend ervaren door leerlingen.

“Deels positief want je kan het zelf inplannen, maar je moet wel zorgen dat je alles op tijd af hebt en dat vind ik soms lastig.” (leerling, 4 vwo)

Zowel leraren als leerlingen behouden uit het afstandsonderwijs graag de grotere **vrijheid**. Leerlingen geven aan het heel fijn te vinden op hun eigen tempo te kunnen werken. Hiermee worden meerdere facetten bedoeld: werken aan school op het moment dat ze zelf prettig vinden en zelf kiezen aan welk vak ze meer en minder tijd besteden. Daarbij geven ze aan dat het goed is dat ze op deze manier ook beter leren plannen omdat ze het indelen

van de dag veelal zelf moeten doen. Ze leren zelf nog meer verantwoordelijkheid te nemen voor het afmaken van hun taken.

Antwoorden van leerlingen op de vraag: 'wat wil je behouden'?

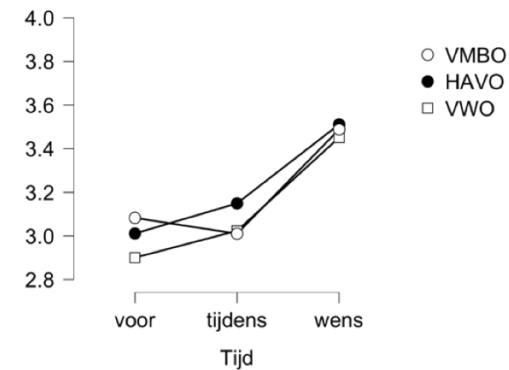
"dat ik zelf meer kan plannen dus dat de leraar een deadline geeft en ik dan zelf kan bepalen wanneer ik het kan maken meer online opdrachten dus niet alleen uit het boek" (leerling, 1 vmbo g/t)

"dat we minder uren hebben en dan meer gesprekken met docenten die je kunnen helpen, dus meer zelfstandigheid" (leerling, 3 vmbo g/t)

Leerlingen geven zichzelf tips over drie zaken: beter plannen, meer gemotiveerd zijn en beter concentreren. Dat willen ze bereiken door beter de lestijd te benutten, op tijd te beginnen, een goede werkplek te creëren en hun telefoon weg doen. Leerlingen zijn trots op zichzelf als het gaat om het op tijd afkrijgen van het werk en het aanwezig zijn bij alle lessen.

Leestip: "Leerlingen zijn niet zonder meer in staat tot zelfgestuurd leren. Dat hangt af van hun kennis, ervaring, leeftijd en rijping." Lees meer over eigenaarschap in [dit artikel](#) van de Kennisrotonde.

Veel leraren geven aan dat ze gebruik maken van studieplanners en/of weektaken; tijdens het afstandsonderwijs is dit gestegen. Leerlingen geven echter maar een klein verschil aan op de stelling 'ik kan mijn schoolwerk zelf plannen' voor of tijdens het afstandsonderwijs. Wel hebben zij een sterke wens om dit 'na corona' veel vaker te doen, zie de afbeelding:

Er is uiteraard een verschil tussen leerlingen – sommige leerlingen willen graag hulp van hun leraar bij het plannen, waar andere leerlingen dit het liefst zelf doen. De meeste leerlingen hebben echter voorkeur dat zij zelf mogen bepalen wat, hoe en wanneer zij leren.

Het perspectief van de leraar

Leraren ervaren het onderwijs op afstand zeer wisselend. Waar sommige leraren zich meer als 'politieagent', 'kantoorklerk' of 'achter-de-broek-aan-zitter' zien, voelen andere leraren zich **uitgedaagd** om op andere manieren les te geven. Ook ervaren ze hun rol als vakdidacticus groter en is het een-op-een contact met leerlingen gegroeid. Het **thuiswerken** had voor sommige leraren voordelen, zij ervaren meer rust en ruimte thuis.

Leestip: Uit de evaluatie van het afstandsonderwijs op [het Isendoorn College](#) kwam naar voren dat leraren het lastig vonden om de balans tussen privé en werk goed te houden gedurende de coronatijd. Daarom wordt het "werken aan een goede balans" volgend schooljaar onderdeel van het scholingsprogramma.

“Doordat ik niet 150 kinderen per dag in mijn lokaal zag, kreeg ik minder prikkels binnen. Dat zorgde voor mij voor meer rust. Doordat ik in mijn eigen omgeving les kon geven, had ik ook meer alles bij de hand, denk aan koffiemachine etc. Dat gaf mij een meer relaxt gevoel.” (leraar, De Savornin Lohman)

Doordat de afstand groter was, moesten veel leraren leerlingen meer loslaten. Hierbij ervoeren ze dat leerlingen zelf ruimte kregen om initiatief te nemen. Een van de deelnemers aan de focusgroepsgesprekken gaf aan hiervan te hebben geleerd: *“Leerlingen kunnen veel meer dan we denken. We hebben ze te veel aan de hand genomen”*. Sommige leraren voelden zich meer coach dan docent en er zijn zeer wisselende ervaringen rond het begeleiden van leerlingen en het monitoren van de voortgang. Waar de een het ingewikkeld vindt, geeft het de ander juist extra motivatie.

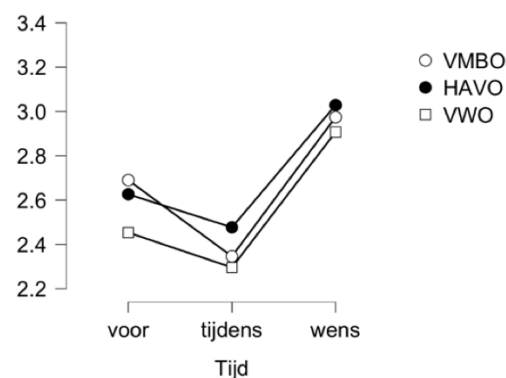
“Ik heb veel minder persoonlijke contactmomenten met leerlingen, dat is niet positief. Wat wel positief is, is dat ik me minder kan bemoeien met de leerlingen. Ze lopen nu eerder aan tegen hun eigen studiegedrag als ze het niet bijhouden. Dat lijkt me voor een deel van de leerlingen heel leerzaam, en voor mij ook!” (leraar, Goois Lyceum)

Op de stelling ‘ik ben goed voorbereid op mijn lessen’, geven leraren aan dat ze tijdens de ‘normale’ onderwijssituatie al goed voorbereid zijn op hun lessen, tijdens het afstandsonderwijs nóg beter. Hierin zijn wel grote verschillen tussen scholen te zien. Ook hier geven leraren van praktijk- en sportvakken aan dat zij minder goed zijn voorbereid – juist hun lessen konden niet of nauwelijks doorgang vinden.

Feedback geven

“Wat me heeft verrast: Feedback geven tijdens het leerproces en niet pas na een toets is veel effectiever. Wel heel arbeidsintensief.” (leraar, Huizermaat)

In bijna alle stellingen van de vragenlijst voor leerlingen die werden gescoord op ‘voor corona’ ‘tijdens afstandsonderwijs’ en ‘wens voor de toekomst’ is dezelfde ontwikkeling te zien. Op stellingen als ‘ik heb goed contact met vrienden van school’ en ‘ik kan mijn aandacht goed bij mijn schoolwerk houden’ is de trend dat tijdens het afstandsonderwijs een daling zichtbaar werd, en de wens voor erna hoger is dan hoe het voor corona was. Op de stelling ‘ik krijg feedback op mijn leren’ was deze wens erg groot: leerlingen zien ‘na corona’ graag significant meer feedback op hun leren:

Bij de keuzemogelijkheid via een schaal van ‘De leraar geeft een cijfer voor je rapport’ tot ‘De leraar geeft tussendoor feedback hoe het gaat’, gaven leerlingen een sterke voorkeur voor meer feedback tussendoor. Voor havo-leerlingen was deze voorkeur nog wat sterker. Leerlingen vinden het krijgen van feedback tijdens de (online) les erg fijn, dit mag voor hen zelfs nog meer zijn dan voor de coronaperiode.

In antwoord op de vraag: welke twee dingen wil je graag behouden van het onderwijs op afstand? “De tussentijdse feedback en de ruimte om zelf je werk te plannen” (leerling, 5 atheneum)

Tegelijkertijd hebben leraren het gevoel dat verschillen in de klas groter worden. Ook staan sommige leraren nu meer stil bij de groepsdruk in de klas. Sommige kinderen floreren bij het online onderwijs omdat zij minder last hebben van sociale druk (en voor andere kinderen werkt het juist helemaal niet goed).

Leestip: [Whitepaper over eigenaarschap](#)

Welke vaardigheden hebben leerlingen nodig om eigenaar van hun leerproces te zijn? Welke rol speelt de docent? En hoe ziet dat er in de praktijk uit? [Bekijk het whitepaper](#) met bevindingen, praktijkervaringen en de theorie achter zelfsturend leren van het leerlab [Leerling eigenaar leerproces](#) van leerling2020.

3. Mogelijkheden voor maatwerk met online onderwijs

Voor welke doelgroepen en in welke situaties biedt online leren meerwaarde aan de leerling? Voor welk probleem is het een oplossing?

De afgelopen periode heeft duidelijk gemaakt dat het online leren naast uitdagingen ook veel kansen biedt. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de kansen die het onderwijsaanbod voor leerlingen betreffen. Hierin komt **maatwerk** het meest duidelijk naar voren.

Een deel van de leerlingen geeft aan dat zij graag ook in de toekomst thuis willen werken aan school: zij waarderen de rust in de lessen, vinden het makkelijker om online vragen te stellen en kunnen op hun eigen tempo met de lesstof aan de gang. Ze ervaren meer vrijheid om hun eigen dag in te delen en om keuzes te maken hoeveel tijd ze besteden aan de verschillende vakken. Ze gaven hierbij meermaals aan dat de **flexibele roosters** dit mede mogelijk hebben gemaakt, hoewel de meerderheid van de leerlingen aangeeft liever te werken met een vast rooster. Leraren zien dat sommige leerlingen opbloeien, nu groepsdruk wegvalt en leerlingen ruimte krijgen om zelf te plannen. Leraren zien kansen om bepaalde leerlingen meer op maat te begeleiden; bijvoorbeeld bepaalde zorgleerlingen, leerlingen met erg veel reistijd of topsportleerlingen.

“Ik hoop dat de school nu echt ruimte gaat bieden aan differentiëren in een bredere zin. Ik heb ervaren dat sommige autisten, adhd'ers en add'ers het met enige ondersteuning thuis veel beter doen dan binnen een klassensetting. Ik wil er geenszins voor pleiten dat zorgleerlingen thuis moeten blijven en het betekent ook geenszins dat álle ADD'ers het thuis beter doen, maar ik vind dat we als school best kunnen kijken naar wie leert waar het best naar vermogen.” (leraar, St. Vitus College)

Kansen

Een eerste kans om meer maatwerk te bieden zijn de mogelijkheden van een andere **organisatie van het lesaanbod**. Een organisatievorm waarbij er naast instructie-uren ook tijd en ruimte is voor het (online) een-op-een begeleiden van leerlingen en aanbod van lessen online, geeft meer mogelijkheden voor maatwerk.

In antwoord op de vraag: wat wil je behouden uit de huidige situatie?: “Keuze colleges volgen met het liefst ook keuze voor verschillende docenten. Geen klasgebonden docent” (leerling, 4 havo)

Over het algemeen vinden leraren het echter lastiger om tijdens een les op afstand goed te differentiëren en leerlingen met ondersteuningsbehoefte extra te begeleiden. Dit hangt vermoedelijk samen met verminderde interactie. Echter zien ze hierbij de kans en uitdaging om het gevoel van autonomie bij leerlingen te vergroten, door te experimenteren met eigenaarschap en zelfsturing.

“Positief dat er leerlingen meer autonoom zijn geworden en gegroeid als het gaat om verantwoordelijkheid. Ik denk dat ik deze leerlingen door meer te differentiëren nog verder wil uitdagen” (leraar, Hilferstheem College)

De tweede kans vloeit voort uit de mogelijkheid van een aangepast lesaanbod. Zoals in het vorige hoofdstuk is te lezen, is er meer ruimte voor **eigenaarschap** en **autonomie** over het eigen leren bij de leerling. Leerlingen geven aan dat wanneer het goed gaat op afstand, ze meer autonomie en verantwoordelijkheid ervaren voor hun eigen leren. Ook docenten geven aan dat leerlingen nu meer zelf moeten doen en dat dit bij sommige leerlingen ook heel goed gaat. Hierdoor doen zij extra vaardigheden op, zoals het zelf plannen en inschatten van hun werk. Tevens geven met name vmbo-leerlingen aan dat zij graag een of meerdere vakken op een hoger niveau zouden willen volgen.

“ik verwachtte dat deze manier van werken voor de leerlingen een hele overgang zou zijn, gezien hun vaak passieve houding, maar nu blijkt een overgrote meerderheid prima in staat om die zelfstandigheid en planmatigheid te ontwikkelen. En ze vinden het vaak nog prima ook. Diegenen bij wie dat toch nog problemen geeft zou je extra moeten ondersteunen.”
(leraar, Willem de Zwijger)

De derde kans voor maatwerk is de andere vorm van **feedback en toetsing** die in afstandsonderwijs veelal heeft plaatsgevonden (zie ook hoofdstuk 1). Leraren geven aan meer op maat te kunnen begeleiden tijdens het online leren, omdat ze theorie klassikaal doen en daarnaast gericht individuele begeleidingsmomenten inplannen. Door andere manieren van beoordeling en feedback (opdrachten in plaats van toetsen en optimaal benut van leerlingenvolgsystemen) hebben ze meer zicht op de individuele ontwikkeling van leerlingen. Leraren geven aan dat ze hierdoor feedback meer per leerling terug kunnen koppelen. Leerlingen krijgen op die manier meer feedback op hun eigen niveau dan eerst het geval was.

“Ik vind het een positieve ontwikkeling dat er meer gedaan kan worden in de vorm van formatief toetsen en dat klassieke toetsvormen meer losgelaten kunnen worden waardoor leerlingen meer vrijheid krijgen in het maken van eindproducten, dit is erg bevorderlijk voor differentiatie.” (leraar, College de Brink)

4. De virtuele leeromgeving: techniek en organisatie

Welke randvoorwaarden zijn er ten aanzien van de virtuele leeromgeving? Er valt te denken aan infrastructuur, systemen, hardware, software (tools en apps), asynchroon en synchroon leren.

Zowel leerlingen, leraren als schoolleiders zijn het erover eens: er zijn grote stappen gezet in digitale vaardigheden. Om dit structureel een plek te geven, zijn er randvoorwaarden nodig. In het vorige hoofdstuk hebben we kort de dagindeling en het rooster aangestipt. In dit hoofdstuk kijken we naar techniek en tools en de faciliterende organisatie.

Techniek en tools

Leraren hebben ervaren dat er voor het onderwijs op afstand drie digitale middelen noodzakelijk zijn om het goed te organiseren: een **synchroon communicatieplatform** voor de online lessen (bijvoorbeeld Teams of Zoom), een **asynchroon communicatieplatform** om buiten de lessen te communiceren (e-mail/Whatsapp) en een **leerlingvolgsysteem** om voortgang van leerlingen te monitoren.

“Het zou fijn zijn als ik met leerlingen op het scherm mee kan kijken (tijdens toetsen). Het zou fijn zijn als er een optie zou zijn, de docent ziet mij wel maar mijn medeleerlingen niet. Leerlingen maar ook zeker ouders moeten weten wat het huiswerk is, maar dan moet iedereen het wel in hetzelfde volgsysteem zetten en niet de ene in Som de andere via de mail en weer een ander via classroom. Er moet 1 duidelijk overzicht zijn voor de leerlingen.”
(leraar, College de Brink)

Wanneer leraren filmpjes hebben ingezet in de lessen, zijn de tools voor het maken en delen van filmpjes onmisbaar. Leraren zijn zeer te spreken over het gebruik van *Google Classroom* en *LessonUp*. Verder worden *Go Formative* en

Socrative veel genoemd als handige digitale hulpmiddelen. Er zijn wisselende ervaringen met toetssoftware *Quayn*; er zijn scholen die dit willen behouden, maar er zijn ook leraren die het ingewikkeld en ongebruiksvriendelijk vinden.

Leraren zien graag oplossingen voor het veilig en betrouwbaar **toetsen** op afstand, alle **leerlingen in beeld** te hebben, mogelijkheden om via **audio feedback** te geven en eenvoudige manieren om **absentie op te nemen**. Tijdens de les zouden ze graag gebruik willen maken van een whiteboard waar leerlingen en leraren op kunnen schrijven, de mogelijkheid om een leerling even een-op-een te kunnen spreken tijdens de les en ze zouden graag mogelijkheden zien om iets dat op **papier** wordt gemaakt (bijvoorbeeld wiskunde) toch makkelijk te controleren.

“Het bijvoegen van een audio-opname bij ingeleverd werk in classroom zou bijvoorbeeld veel tijd schelen.” (leraar, Erfgooiers College)

Faciliterende organisatie

Hoewel de meeste leraren vinden dat hun kennis over het lesgeven op afstand op peil is, geven leerlingen aan dat hun leraren meer kennis zouden mogen hebben. Tegelijkertijd geven leraren aan dat het voor hen niet altijd duidelijk is bij wie ze terecht kunnen als ze hulp nodig hebben bij het lesgeven op afstand. Ongeveer de helft van de leraren wil zich graag verder ontwikkelen op het gebied van digitale vaardigheden. Ook geven zij aan dat ze voor het optimaal vormgeven van online lessen een goede ICT-coördinator/buddy willen om hun vragen te kunnen stellen. Ook moeten leraren

Leestip: ROC Mondriaan maakte [een handzame gids](#) voor het voorbereiden van online lessen voor docenten:

- Met jouw enthousiasme bereik je meer dan je denkt!
- Zorg voor een duidelijke structuur en een passend tempo
- Houd de online sessies kort
- Tips voor onderwijsteams: maak afspraken hoe je met leerlingen communiceert
- En een stappenplan om in 6 stappen een online les te geven.

goed gefaciliteerd worden om online te kunnen werken – thuis of op school. Het is volgens hen belangrijk om ook werkplekken op school te hebben voor het aanbieden van online-onderwijs.

Daarnaast geven leerlingen en leraren aan dat het essentieel is dat er **duidelijkheid** is omtrent de organisatie van het leren in een digitale leeromgeving. Hoewel de meeste leraren aangeven dat het duidelijk is welke online tools zij gebruiken, zijn andere randvoorwaarden minder duidelijk. Zo wordt er niet op alle scholen gekozen voor dezelfde online portals en leeromgevingen. Voor leerlingen gaat het vooral om uniformiteit in het vinden, beschikbaar zijn en kunnen inzien van doelstellingen, opdrachten en materialen. Deze moeten gemakkelijk te vinden zijn en het liefst allemaal op dezelfde plaats staan. Daarnaast is er afstemming nodig tijdens het onderwijs op afstand. Om het afstandsonderwijs ook voor leerlingen zo werkbaar mogelijk te houden, lijkt het belangrijk dat verschillende secties en leraren van elkaar op de hoogte zijn. Er is veelal aangegeven door leerlingen dat wanneer dit niet zo is, het lastig werken is: door een grote hoeveelheid huiswerk en onduidelijkheden in rooster. Dit geldt ook voor lesinhoud en -structuur. Er moet volgens leerlingen een duidelijk onderscheid zijn tussen de verschillende lessen en lesonderdelen. In welke lessen worden er vragen gesteld, wanneer wordt de theorie besproken en wanneer werken ze precies zelf? Op scholen waar leerlingen vóór de coronacrisis al vaker een digitale les hebben gevolgd, wordt de structuur van de lessen beter beoordeeld.

“Huiswerk, rooster, alles was gewoon prima: wat mij vooral hindert qua thuisonderwijs is dat huiswerk en opdrachten op allemaal verschillende plekken staat waardoor het lastig is om overzicht te krijgen” (leerling, 4 atheneum)

Er is een groot verschil in de mate waarop het gebruik van (digitaal) lesmateriaal wordt geëvalueerd in het team. Tevens wordt door leraren op alle scholen aangegeven dat er weinig ervaringen schoolbreed worden uitgewisseld over (digitaal) lesmateriaal en digitale didactiek.

Online vergaderen

Als mooie bijvangst geeft het grootste deel van leraren en schoolleiders aan dat het online vergaderen veel effectiever is dan vergaderingen op school. Hierbij werd als belangrijkste punt de duidelijke structuur van de vergaderingen genoemd (om de beurt aan het woord).

5. Lessen op afstand en het lerarentekort

Kan digitale ontwikkeling/ online leren bijdragen aan het voorkomen, c.q. het verminderen van het lerarentekort?

Het afstandsonderwijs heeft op vrijwel alle scholen een versnelling in bepaalde ontwikkelingen met zich meegebracht. Daarnaast heeft het ook op veel scholen een vuur aangewakkerd om na te denken over onderwijsinnovatie. In dit hoofdstuk komt naar voren hoe de lessen uit het afstandsonderwijs/digitale ontwikkeling een bijdrage zouden kunnen leveren aan het verminderen van het lerarentekort.

Leestip: In het aanbieden van een mix van onderwijs in de klas en op afstand maken sommige scholen de keus om alle leerlingen tegelijk les te geven zonder dat iedereen fysiek aanwezig is. [Lesopafstand](#) zet op een rij wat er technisch nodig is om een videostream op te zetten.

De eerste mogelijkheid die naar voren komt, is de groeiende waardering voor **audiovisueel materiaal**.

Wanneer de theorie aan leerlingen wordt uitgelegd door middel van video's, presentaties of mini-hoorcolleges die online beschikbaar zijn/blijven, kunnen er van verschillende scholen leerlingen deze materialen tot zich nemen. Dit zou dan wel gepaard moeten gaan met

momenten van interactie, bespreking en toepassing om leerlingen echt bekend te maken met de leerstof. Dit verdiepende deel van het leerproces zou volgens leerlingen en leraren het liefst fysiek plaatsvinden, maar zou ook online kunnen. Hetgeen zou betekenen dat er minder leraren nodig zijn om leerstof over te brengen naar leerlingen en dat scholen samen zouden kunnen werken aan bepaalde vakken.

Een tweede kans die ontstaat door meer digitale vaardigheden in het onderwijs in te zetten, gaat over het **samenwerken tussen scholen** om vakken (online) aan te bieden. Door technologische ontwikkeling in het lesgeven op

afstand kunnen leerlingen van verschillende scholen samen online hetzelfde vak volgen, bijvoorbeeld een tekortvak of een vak dat maar een paar leerlingen volgen. Hiervan zijn al enkele voorbeelden beschikbaar.

De derde kans is meer een onderliggende factor voor het succesvol aanbieden van deze vormen van afstandsonderwijs: het **differentiëren in taken voor leraren**. Maak gebruik van de kwaliteit van verschillende leraren, laat degene die goed zijn in het uitleggen van theorie zich hierop toespitsen, terwijl digitaal vaardige leraren de organisatie van online sessies op zich nemen of beeldmateriaal bij de theorie verzorgen.

Praktijkvoorbeeld uit het Gooi over samenwerking binnen school

Op de Savornin Lohman werden al snel digibuddy's ingezet, bijvoorbeeld de sportdocenten die minder lessen konden verzorgen. Zij coachten twee collega's bij vragen over het online lesgeven.

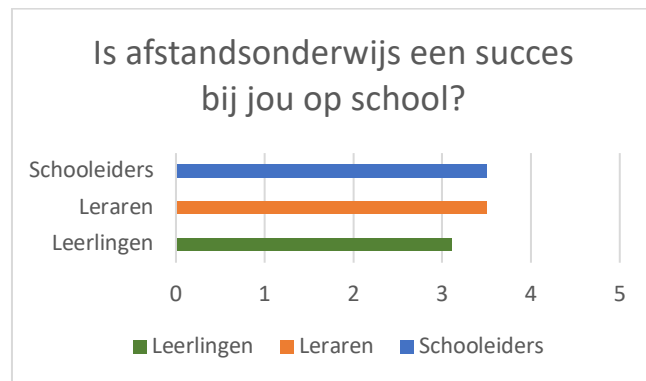
Ten slotte maakt de periode van afstandsonderwijs ruimte voor differentiatie tussen leraren. Koppel leraren aan activiteiten waar zij hun kwaliteiten optimaal kunnen inzetten. Stel een team samen waar verschillende competenties elkaar aanvullen: de verhalenverteller, de uitlegkampioen, de motivatiecoach, de organisatiecoach, etc. Niet iedereen hoeft alles te kunnen! Dit kan de **aantrekkelijkheid** voor het beroep als leraar vergroten.

Leestip: Drie scholen in Zeeland werken sinds januari 2020 samen aan de '[extended classroom](#)'. Daarin volgen leerlingen van de drie scholen tegelijkertijd lessen. De aanleiding was dat de scholen voor bepaalde vakken te weinig leerlingen hebben.

6. Hybride leeromgeving

Welke ontwerpcriteria zien wij voor de toekomst van online leren?

Onverwacht is er ruimte ontstaan om na te denken over het lesgeven. We zien mooie voorbeelden van samenwerking binnen scholen, het ontstaan van creatieve oplossingen om onderwijs online vorm te geven en een continu, zo niet aangescherpt, oog voor kwetsbare leerlingen. Over het algemeen zijn zowel schoolleiders, leraren als leerlingen best positief over het onderwijs op afstand:

In de kwantitatieve en kwalitatieve analyse is ook globaal gekeken naar verschillen tussen scholen. Hoewel sommige scholen op bepaalde onderdelen wat hoger of lager scoren ten opzichte van andere scholen, zijn er over het algemeen niet veel verschillen. **De verschillen zijn wel opmerkelijk tussen de verschillende soorten vakken.** Leraren zijn positiever over het lesgeven op afstand, als zij vinden dat ze voldoende aandacht kunnen geven aan het uitleggen van de lesstof en voor hun gevoel een hoog leerrendement uit hun lessen halen.

Leraren zien afstandsonderwijs eerder als leerzaam dan als niet leerzaam. Voor leraren van sport- en praktijkvakken geldt dit in mindere mate. Ook wordt het overwegend gezien als kans voor onderwijsvernieuwing, door leraren van mens- en maatschappijvakken het meest (sport het minst). Bij de vraag of afstandsonderwijs wordt gezien als een verarming ten opzichte van het lesgeven op school of een verrijking, ervaren de meeste respondenten het als een verarming, waarbij de leraren van praktijkvakken dit nog lager scoren. Desondanks geven ze aan dat het op school als een succes wordt ervaren. Deze resultaten gelden voor alle schooltypen.

Leestip: Hogeschool Utrecht maakte een '[denkkader blended onderwijs](#)', hoewel gericht op HU-studenten ook voor zowel schoolleiders als leraren een vier pagina's tellende bron bomvol informatie. Met onder andere een keuzeschema om een passende online werkvorm te kiezen.

Leerlingen willen wel iets meer online werken, maar niet zoveel als tijdens de periode waarin alleen afstandsonderwijs werd aangeboden. De meeste leerlingen hebben de voorkeur voor klassikale les op school ten opzichte van online. Toch zien zij ook voordelen.

"Ik vind het werken zo ook leuk. Sommige docenten reageren laat als je een vraag hebt, maar de meesten niet. Je hebt wel meer huiswerk, maar je mag je dagindeling een beetje zelf bedenken, en dat vind ik fijn" (leerling, opleidingsniveau onbekend)

Leraren worden zich bewust dat ze minder contacttijd nodig hebben voor hun lessen en dat lessen op een andere manier gegeven kunnen worden. Door het onderwijs op afstand is men zich bewuster van de mogelijkheden van onlineonderwijs en de aanvulling die het kan zijn op het reguliere lesprogramma. Voor een hybride vorm van onderwijs, waarin leeractiviteiten naast op school ook buiten de school plaatsvinden (al dan niet online), is het

volgens schoolleiders en leraren van belang om goed per vak te kijken op welke manier een hybride vorm kan bijdragen aan het lesaanbod.

“Ik ben blij met deze positieve ontwikkeling. Het is een ontwikkeling vanuit de docenten zelf. Het hele systeem van onderwijs is al behoorlijk ouderwets en er wordt vaak geklaagd over het feit dat verandering zo moeilijk gaat. De docenten hebben laten zien hoe flexibel ze zijn en open staan om veranderingen toe te passen en verder uit te werken.” (leraar Goois Lyceum)

Verder werd aangestipt dat een hybride vorm van werken past bij een gedegen voorbereiding op de toekomst. Er wordt door een aantal leraren aangegeven dat hierdoor meer aansluiting met vervolgopleidingen en het bedrijfsleven ontstaat.

“Ik denk dat een mix van onlinelessen en fysieke lessen in de toekomst het beste is voor de onderwijsvernieuwingen. Sluit aan op vervolgonderwijs en is de situatie bij bedrijven en instellingen.” (leraar, Vitusmavo)

Leestip: Rond de zomervakantie kwamen bij de [Kennisrotonde](#) veel vragen binnen over afstandsonderwijs en blended leren: wat kun je leerlingen (digitaal) thuis laten doen, wat doe je beter op school? Op grond van eerder onderzoek naar digitale leermiddelen geeft [het overzichtsartikel](#) een beschrijving van wat bekend is over effectieve combinaties van contactonderwijs en thuisonderwijs.

7. Ten slotte

Hoe biedt de digitale ontwikkeling kansen voor het anders inrichten van ons onderwijs en het borgen/verduurzamen van ontwikkeling (ook als de scholen fysiek weer open kunnen)?

Deze rapportage geeft weer wat er in de periode van tien weken na de start van de sluiting van de scholen, heeft gespeeld in 14 Gooise scholen op gebied van afstandsonderwijs. De periode heeft vaste overtuigingen op losse schroeven gezet en ruimte gecreëerd voor nieuwe ideeën. Afstandsonderwijs was een 'nationaal experiment', waarin we allen ongewild deelnemer zijn geworden en tegelijkertijd werden uitgedaagd om na te denken over de essentie van het onderwijs.

We hopen dat deze analyse als een van de vele puzzelstukjes die afgelopen tijd zijn verzameld een bijdrage levert aan het denken over het onderwijs. Niet alleen over het inrichten van de lessen na de zomervakantie, maar ook voor de langere termijn. Hierbij hopen we dat leraren en schoolleiders deze uitdaging in gezamenlijkheid oppakken en hierbij de stem van leerlingen meenemen.

Borgen en verduurzamen van ontwikkeling

In de vragenlijsten hebben leerlingen, leraren en schoolleiders veel gedeeld, meer dan in dit rapport opgenomen kon worden. Vanuit de noodzaak en urgentie om leerlingen op een andere wijze te bedienen en het digitaal werken dat na inspanningen van jaren ineens van de grond komt is een andere *mindset* ontstaan. Schoolleiders zien dat er veel energie en innovatiekracht is ontstaan. Tegelijkertijd geven meerdere leraren aan dat de echte lessen pas later bezinken - de vragenlijst is uitgezet in de periode van het onderwijs volledig op afstand- zij vonden het nog te vroeg om geleerde lessen te benoemen. Dit roept de vraag op: 'Hoe houden we de leerstand met elkaar vast en op welke manier zijn de ontwikkelingen te borgen?'

Kring van Schoolleiders regio Gooi & Vechtstreek – augustus 2020

Dit vraagt om blijvend het goede gesprek met elkaar aan te gaan. In de focusgroeps gesprekken merkten we hoe waardevol de uitwisseling tussen scholen is: leraren die bijvoorbeeld hetzelfde vak geven, vinden in elkaar herkenning, horen andere oplossingen voor dezelfde problemen en worden op deze manier geïnspireerd om anders te denken. Voor de Kring van Schoolleiders in het Gooi een uitdaging om de uitwisseling zowel binnen scholen als tussen scholen blijvend te organiseren en faciliteren.

Vormen van delen, uitwisselen en borgen

Oud-schoolleider en opbouwer van vereniging Agora Jan Fasen schrijft in [zijn blog](#) hoe we met elkaar de verhalen kunnen delen over wat we hebben meegemaakt en uit te wisselen wat dat met ons doet. Om in die verhalen op zoek te gaan naar nieuwe inzichten en perspectieven en antwoorden op de vraag of deze nieuwe inzichten en perspectieven ons verder helpen in de toekomst. En als tweede vraag: in welke mate hebben we de gemiste zekerheden echt gemist?

De VO-raad en SLO hebben gezamenlijk een [gespreksleidraad](#) opgesteld om met elkaar in gesprek te gaan over dat wat er nu in de school gebeurt en staat te gebeuren.

De beweging [Schoolleiders voor de Toekomst](#) organiseert sinds juni 2019 leiderschapscafés in de regio waar schoolleiders samen komen om uit te wisselen en te sparren over hun eigen casuïstiek rondom leiderschap.

Hoe klein of groot een verandering ook is, veranderen is een proces. De [routekaart veranderaanpak](#), ontwikkeld met scholen tijdens Leerling2020, geeft inzicht in de fases en pijlers van veranderingen op scholen. Via iedere route komt de verandering stapsgewijs verder.

Enkele mogelijkheden van het aanbod van Schoolinfo

Schoolinfo werkt altijd vraag gestuurd en faciliterend, om scholen te helpen zelf verder te komen. Hieronder drie praktijkvoorbeelden van scholen met daarin een kleine greep uit de werkvormen, (onderzoeks)instrumenten en trainingen die worden ingezet tijdens innovatieprocessen.

1. Het spel 'School in beweging'

Het Scala College wilde inzicht krijgen in effecten van de onderwijsontwikkeling op hun school. Hiervoor speelden teamleiders en docenten het spel [School in Beweging](#). Teamleider Annelies van Dorst: "Volgend schooljaar starten we in klas 1 met zelfregulerend onderwijs. Leerlingen bepalen onder begeleiding van een coach zelf hoe zij hun leerdoelen voor vakken gaan behalen. Een aantal docenten is hiervoor vorig jaar opgeleid tot coach. Andere collega's formuleerden leerdoelen en maakten lessenseries voor leerjaar 1. Dit vraagt natuurlijk best veel van het hele team." Het spel geeft inzicht in de effecten van onderwijsontwikkeling en een overzicht van acties die belangrijk zijn in de verschillende fases. Annelies: "De acties die wij uitgevoerd hebben in de aanloop naar zelfregulerend leren of nog van plan zijn, kwamen ook voor in het spel. We zitten dus op de goede weg: dat geeft een goed gevoel." Tijdens het spel kwam Annelies er ook achter dat het belangrijk is om het sociale netwerk tussen collega's onderling in kaart te brengen: "Dit is nu een concrete actie voor ons. Door dit te doen, weten we beter wie we het best voor bepaalde zaken kunnen benaderen. Sommige collega's hebben namelijk een positieve invloed op veel andere collega's. Ook gaan we nu eerder ouders en leerlingen meenemen: door hen op tijd te betrekken, creëren we meer draagvlak."

2. Training Veranderkracht

De afgelopen jaren heeft het Udens College hard gewerkt om het onderwijs meer rondom leerlingen te organiseren, dan andersom. De kern van deze verandering is dat leerlingen meer vrijheid krijgen, bijvoorbeeld in het tempo

en het niveau waarop ze vakken volgen. Dat kan pas als docenten goed zicht hebben op de leerling. De kracht om duurzame verandering vorm te geven heeft veel te maken met persoonlijke vaardigheden. Want: "wanneer je zelf leert, leren anderen met je mee". Het Udens College koos voor een [variant op het Veranderkrachttraject](#), zoals die binnen het project Leerling 2020 van Schoolinfo zijn ontwikkeld. Deelnemers volgden hier vier groepsbijeenkomsten met deelnemers van andere scholen en krijgen daarnaast vier individuele gesprekken met een externe coach. Op het Udens gebeurde dat ook, alleen werken de deelnemers hier op dezelfde school. Twaalf docenten die leiding geven aan veranderteams, volgden samen een Veranderkrachttraject op maat: "Dit is een vliegwiel voor ontwikkeling."

3. Teamsessie op maat

Op RSG Wolfsbos merkten teamleiders dat de schoolcultuur niet meer aansloot op de onderwijswaarden die de school belangrijk vindt. Hans Kok, teamleider: "Wij willen bijvoorbeeld leerlingen meer eigen verantwoordelijkheid geven. Dan is het belangrijk dat docenten laten zien hoe zij zelf verantwoordelijkheid nemen, bijvoorbeeld door zich te houden aan afspraken." De school besloot om de waarden die zij belangrijk vinden opnieuw centraal te zetten met het docententeam, met als doel het gedrag van docenten en leerlingen weer meer op één lijn te brengen. RSG Wolfsbos koos Schoolinfo om [een programma](#) op te stellen waar de onderwijswaarden aan bod zouden komen, mét de positieve sfeer die zo belangrijk is om collega's mee te krijgen. Er werd op de interactieve teamsessie aandacht besteed aan samen verantwoordelijkheid dragen voor deze waarden. Op een constructieve manier feedback kunnen geven (en ontvangen) is daarbij essentieel. Schoolinfo maakte daarvoor gebruik van [de feedbackwijzer](#): door het invullen van de test ontdekten de deelnemers welke stijl van feedback geven het beste bij hen past. Ook werd het team tijdens de teamsessie gevraagd om te vertellen wat ze aan elkaar waarderen in de 'complimentenronde'. Een docent: "Ik zou wel vaker een complimentenronde willen doen met collega's. Het is zo goed om eens hardop te zeggen wat je aan een collega waardeert."

Bijlage: Basis kwantitatieve data

In de periode van 20 mei tot en met 2 juni 2020 hebben leraren, leerlingen en schoolleiders van 14 scholen uit het Gooi een vragenlijst kunnen invullen over hoe zij de afgelopen periode, waarin afstandsonderwijs is aangeboden, hebben ervaren.

De 14 deelnemende scholen:

- Laar en Berg
- Erfgooiers College
- Huizermaat
- Savornin Lohman
- Hilfertsheem College
- Gooise Praktijkschool
- Willem de Zwijger College
- ISK Het Gooi
- Roland Holst College
- College de Opmaat
- Goois Lyceum
- Vitus Mavo
- College De Brink
- St. Vituscollege

Algemene gegevens respondenten

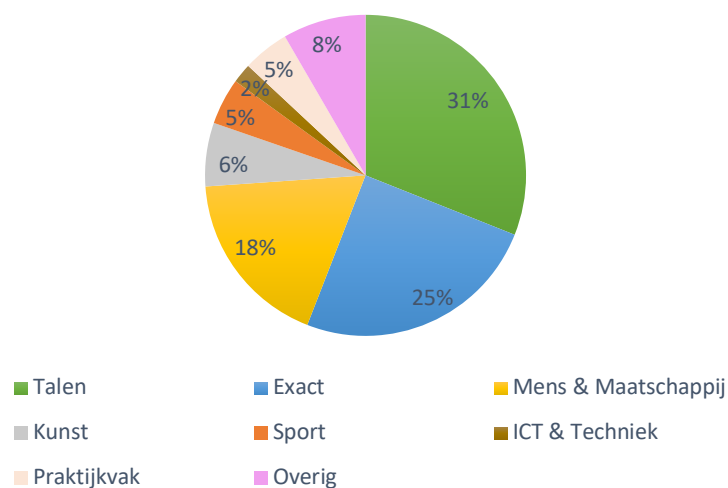
Leraren

Totaal populatie: 960

Totaal respondenten: 365

Volledig ingevuld: 287

Domeinen leraren

Leerlingen

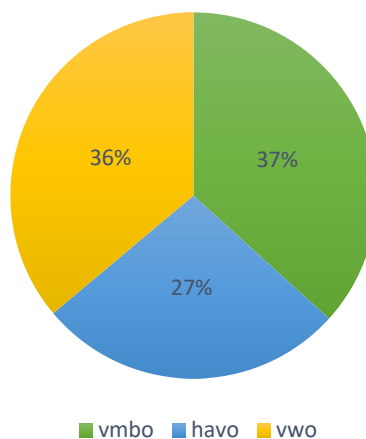
Totaal populatie: 9664

Totaal respondenten: 1691

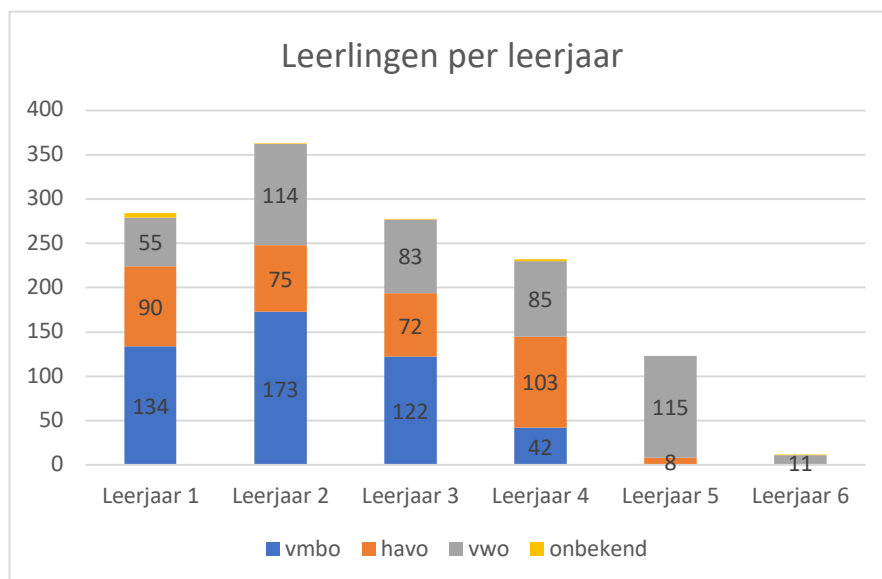
Volledig ingevuld: 1292

*Bij brugklassen is uitgegaan van het laagste niveau.

Onderwijsniveau leerlingen

*Bij brugklassen is
uitgegaan van het
laagste niveau.

Rapportage – leerlingenpeiling Gooi en Vechtstreek

Vanaf 16 maart 2020 zijn scholen in Nederland gesloten geweest als gevolg van de maatregelen om het corona-virus te bestrijden. Dit betekent dat onze leerlingen tussen 16 maart en 2 juni allemaal (een vorm van) afstandsonderwijs hebben gevolgd. Hun blik op onderwijs is verruimd en ze hebben nieuwe ervaringen opgedaan met alternatieve manieren van lesgeven. Door middel van een vragenlijst is gevraagd hoe zij deze periode hebben ervaren en wat goed en minder goed werkt. Ook is gevraagd welke elementen van afstandsonderwijs zij willen meenemen wanneer zij weer naar school gaan.

Veertien scholen in de regio Gooi- en Vechtstreek deden een peiling onder leerlingen met de centrale vraag: wat vind jij van school? In 25 gesloten vragen en 8 open vragen werden de leerlingen gevraagd hoe zij school hebben ervaren vóór de coronacrisis, tijdens het volgen van thuisonderwijs en hoe volgens hun het onderwijs eruit moet zien in de toekomst.

Voor de ontwikkeling van de vragenlijst is gekeken naar eerder onderzoek op het gebied van afstandsonderwijs en data die Schoolinfo heeft verkregen uit een eerdere vragenlijst die is uitgezet in mei 2020. Zo heeft de [Kennisrotonde](#) op een rijtje gezet wat volgens onderzoek wel en niet werkt als het gaat om afstandsonderwijs. De Kennisrotonde verwijst in haar antwoord naar de ‘transactional distance’ theorie van Moore; een theorie die de psychologische en communicatieve ruimte tussen leraar en leerling uitlicht. Moore concludeert dat de leeropbrengst bij afstandsonderwijs afhankelijk is van drie factoren, namelijk: **dialoog**, **structuur** en **autonomie**. Alleen als deze factoren in balans zijn, leert een leerling op afstand effectief. Uit kwalitatieve data van de Schoolinfo vragenlijst uit mei 2020 kwamen in de antwoorden van leerlingen nog twee duidelijke thema’s naar voren die een rol spelen in het succes of falen van leren op afstand, namelijk **welzijn** en **praktisch**. Aan de hand van bovengenoemde thema’s is de vragenlijst opgesteld die op jullie school is afgenomen.

Rapportage

In deze rapportage worden de resultaten van de 20 gesloten vragen van de leerlingenpeiling op jullie school gepresenteerd.¹ Waar mogelijk zijn antwoorden uitgesplitst naar onderwijssoort en wordt het landelijk gemiddelde weergegeven in de grafiek. Het geheel geeft een algemeen beeld van de mening van leerlingen op jullie school. Er zijn geen diepte-analyses uitgevoerd om de data verder te interpreteren of valideren. Interpretatie en duiding van deze gegevens is een vervolgstap voor de school zelf. Hierbij is voorzichtigheid geboden indien het aantal respondenten laag is en/of een klein percentage van de totale schoolpopulatie betreft en ook als de groep respondenten geen goede afspiegeling is van de schoolpopulatie (wat betreft onderwijssoort en/of leerjaar).

¹ De antwoorden op de open vragen zijn aangeleverd in Excel-format.
Kring van Schoolleiders regio Gooi & Vechtstreek – augustus 2020

Leeswijzer

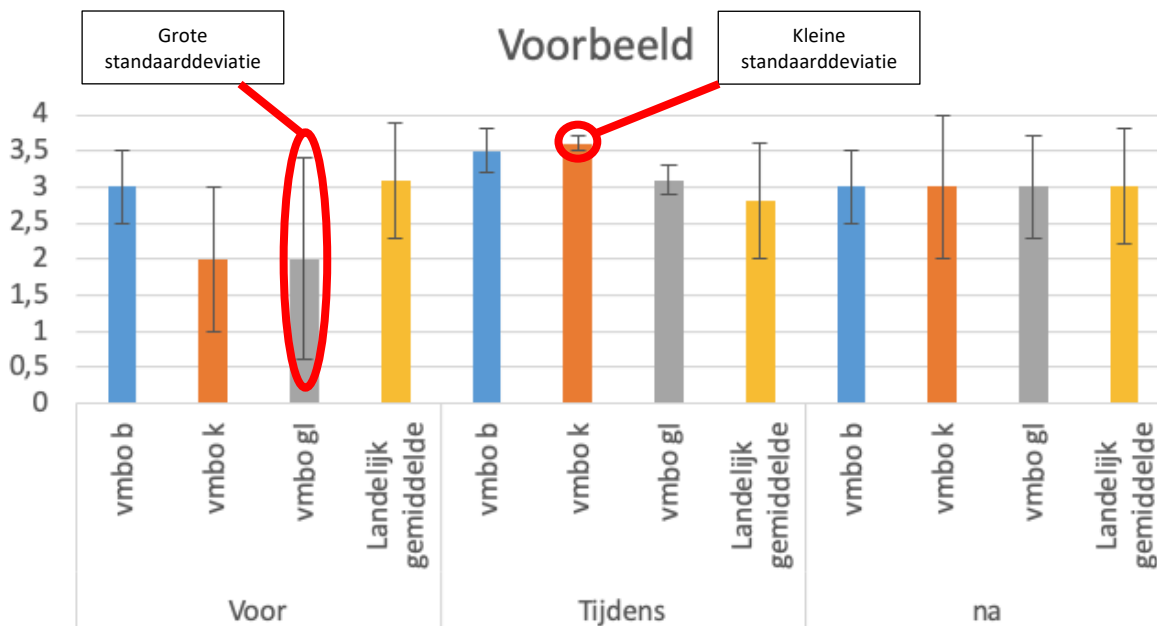
De rapportage van de leerlingenpeiling is in drie delen verdeeld.

Deel 1:

Hier vind je informatie over de algemene gegevens van de leerlingen die de vragenlijst hebben ingevuld.

Deel 2:

In het tweede deel zien jullie **de gemiddelde score** van jullie leerlingen op tien stellingen, uitgesplitst naar onderwijssoort. De gemiddelde score wordt vergeleken met een landelijk gemiddelde². Het landelijk gemiddelde is gebaseerd op de gemiddelde score per stelling van alle leerlingen die de vragenlijst hebben ingevuld op scholen waar Schoolinfo de vragenlijst heeft uitgezet. De **standaarddeviatie** wordt in de grafieken weergegeven doormiddel van foutbalken. De standaarddeviatie geeft de spreiding aan van antwoorden rondom het gemiddelde. Hoe groter de standaarddeviatie, des te meer de antwoorden zijn verspreid over het gehele waardenbereik. Kortom, bij een grote standaarddeviatie waren de antwoorden binnen de groep leerlingen sterk verdeeld.

Deel 3:

In het derde deel wordt per onderwijssoort getoond welke voorkeur leerlingen hebben wanneer ze moeten kiezen tussen twee uitersten.

² Per 1 juli 2020 hebben ruim 3700 leerlingen de vragenlijst ingevuld. Het landelijk gemiddelde is gebaseerd op al deze data.

Deel 1 – algemene gegevens

Naam school:

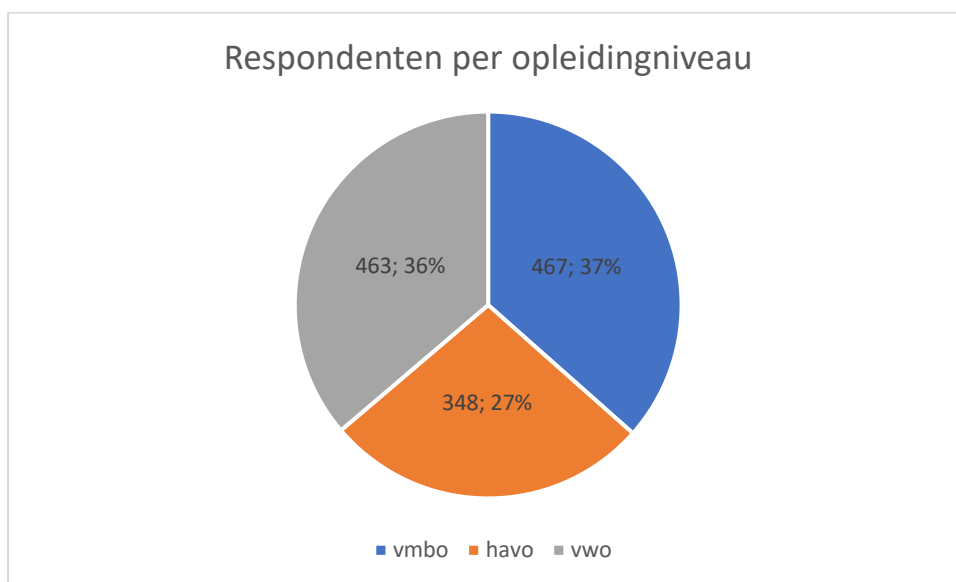
Scholen Gooi en Vechtstreek

Aantal respondenten:

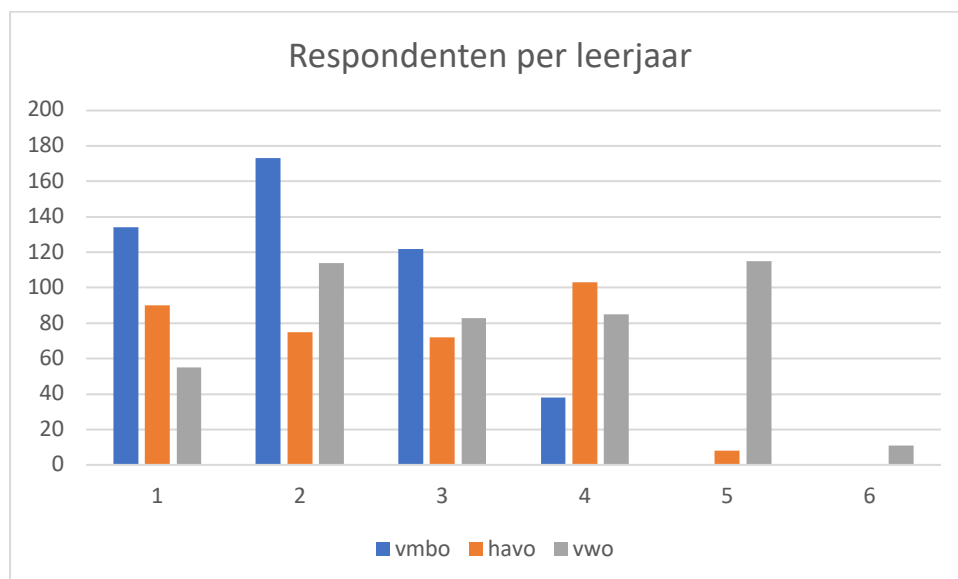
1278

Afnameperiode vragenlijsten:

mei - juni (2020)

Grafiek 1 - verdeling respondenten naar onderwijssoort

Grafiek 2 – aantal respondenten per leerjaar uitgesplitst naar onderwijssoort

Deel 2 – Mening van leerlingen over onderwijs voor, tijdens en na corona

Bij de stellingen geven leerlingen aan in welke mate de stelling betrekking op hen heeft (op een vier-puntschaal nooit-soms-vaak-altijd) in de situatie vóór corona, tijdens (thuisonderwijs of anderhalve meter onderwijs) en tenslotte of zij dit straks ook willen. Doordat zij dit aangeven voor de drie momenten, kan er een vergelijking worden gemaakt over hoe zij nu het verschil met het onderwijs vóór corona ervaren (verschil vroeger <-> nu) en hoe zij graag het onderwijs in de toekomst voor zich zien (verschil nu <-> straks).

De stellingen per thema zijn als volgt:

Dialogoog

1. Ik heb goed contact met vrienden op school
2. Ik kan vragen stellen aan een leraar of mentor

Structuur

3. Mijn leraar geeft voldoende uitleg
4. Ik krijg feedback op mijn leren
5. Ik begrijp de lesstof goed
6. Ik kan de lesstof goed onthouden

Autonomie

5. Ik kan mijn schoolwerk zelf plannen

Welzijn

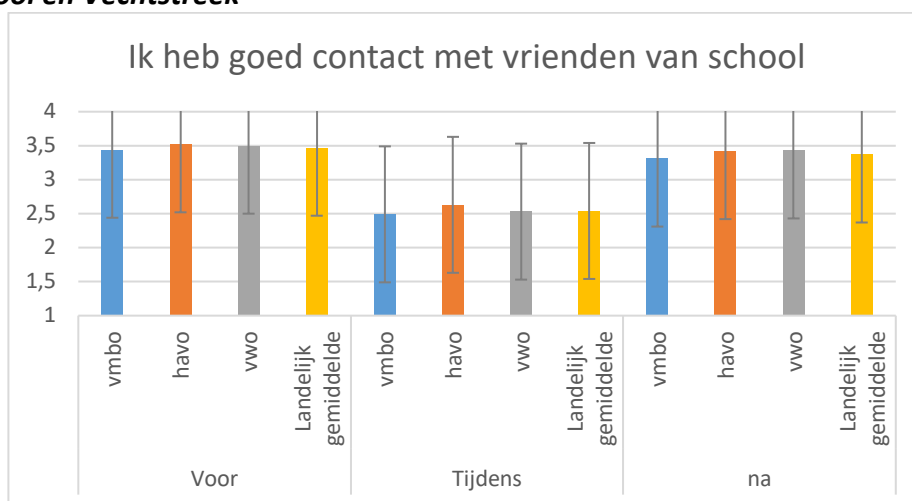
6. Ik werk graag aan opdrachten voor school
7. Ik kan mijn aandacht goed bij mijn schoolwerk houden

Praktisch

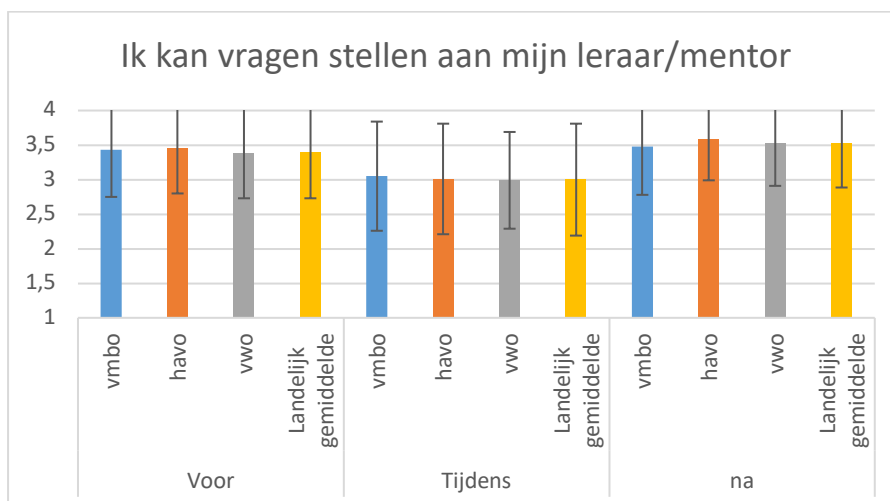
8. Met school werk ik online
9. Mijn leraren zijn goed in online lessen

Resultaten

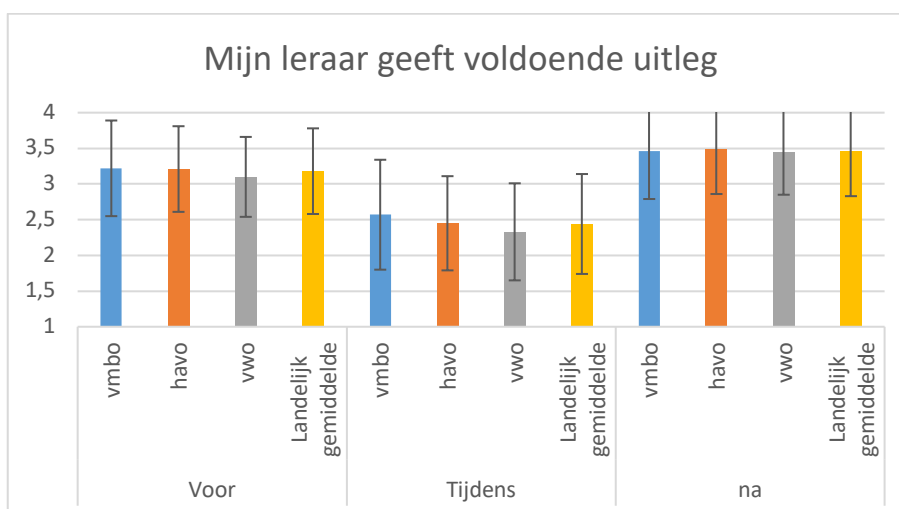
Scholen Gooi en Vechtstreek

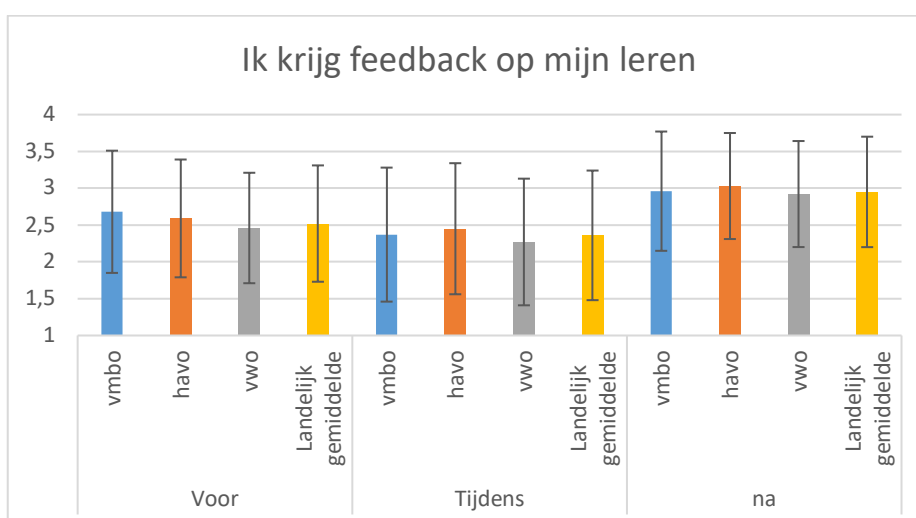
Grafiek 3 – Ik heb goed contact met vrienden van school (dialogoog)

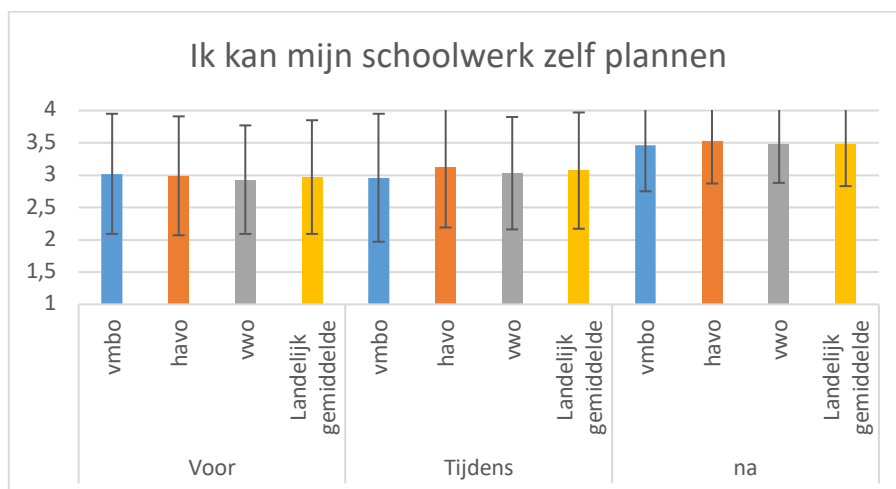
Grafiek 4 – Ik kan vragen stellen aan mijn leraar/mentor (dialogoog)

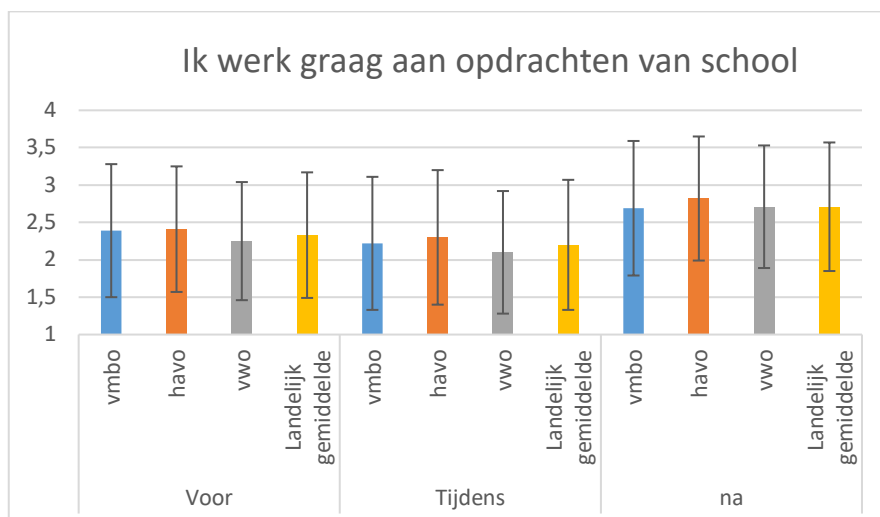
Grafiek 5 – Mijn leraar geeft voldoende uitleg (structuur)

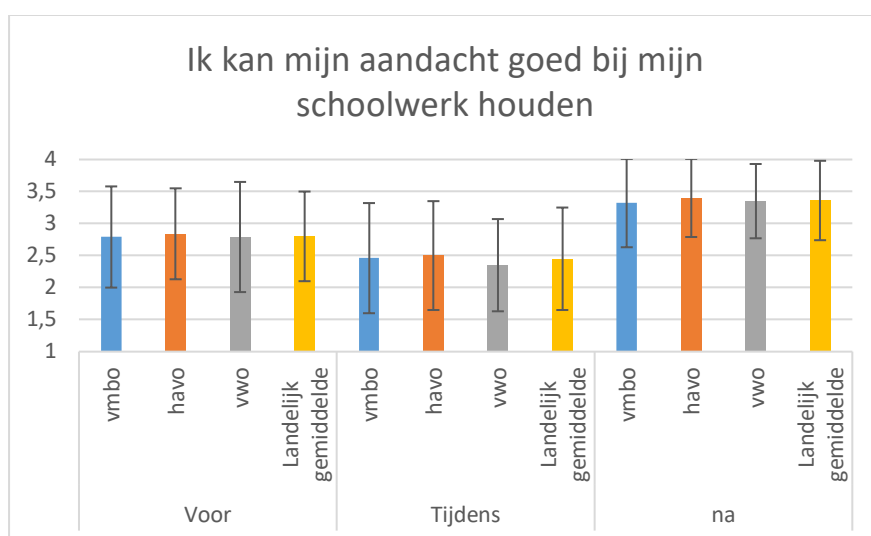
Grafiek 6 – Ik krijg feedback op mijn leren (structuur)

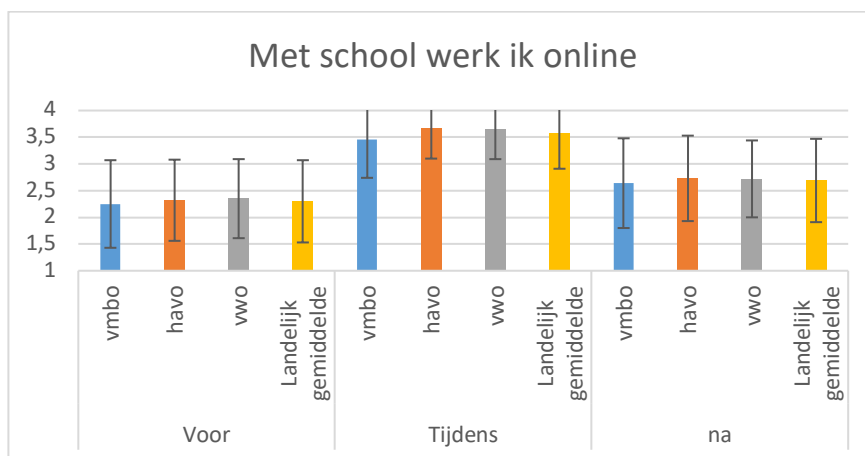
Grafiek 7 – Ik kan mijn schoolwerk zelf plannen (autonomie)

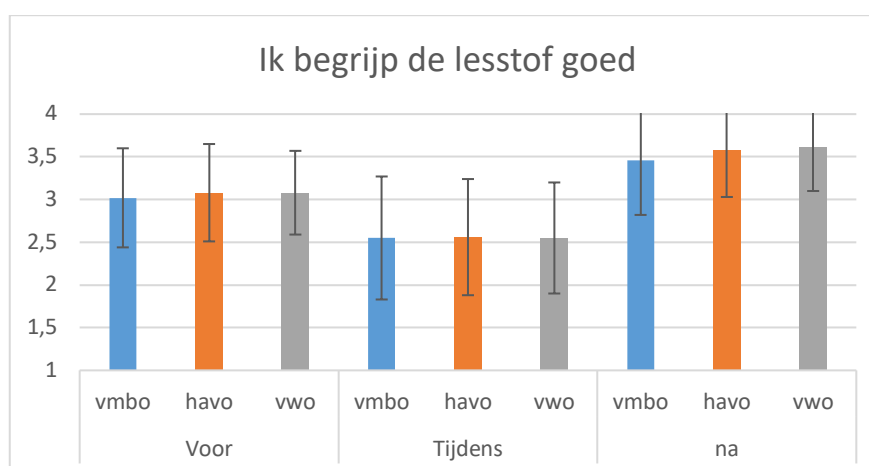
Grafiek 8 – Ik werk graag aan opdrachten van school (welzijn)

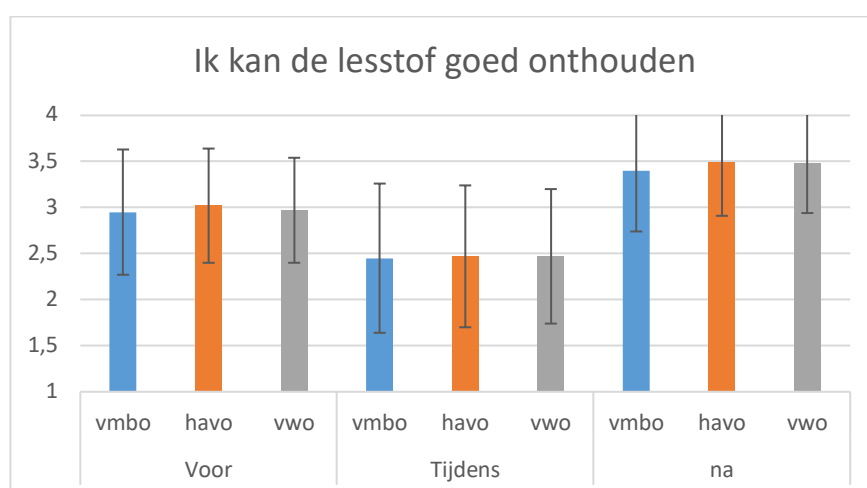
Grafiek 9 – Ik kan mijn aandacht goed bij mijn schoolwerk houden (welzijn)

Grafiek 10 – Met school werk ik online (praktisch)

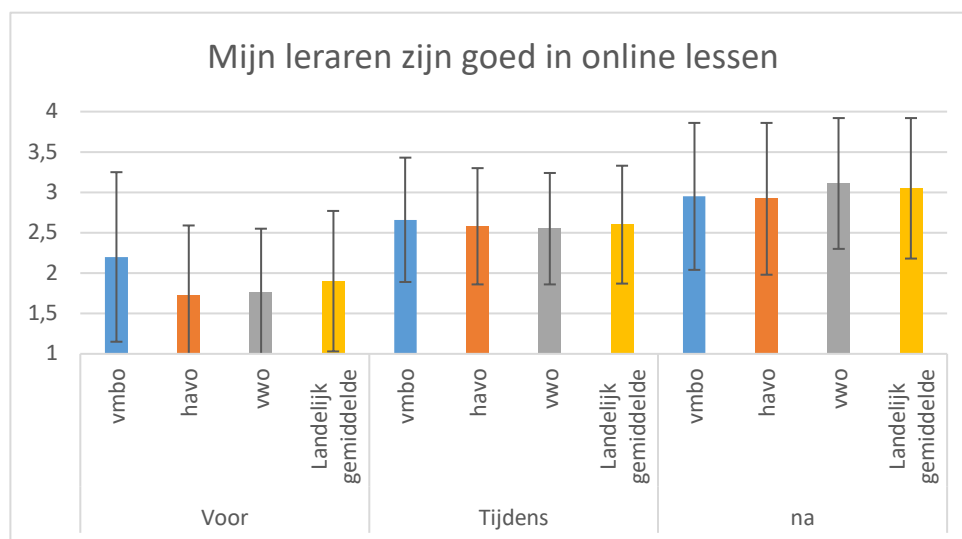
Grafiek 11 – Ik begrijp de lesstof goed (structuur)³

Grafiek 12 – Ik kan de lesstof goed onthouden (structuur)⁴

³ Vraag niet opgenomen in landelijke vragenlijst

⁴ Vraag niet opgenomen in landelijke vragenlijst

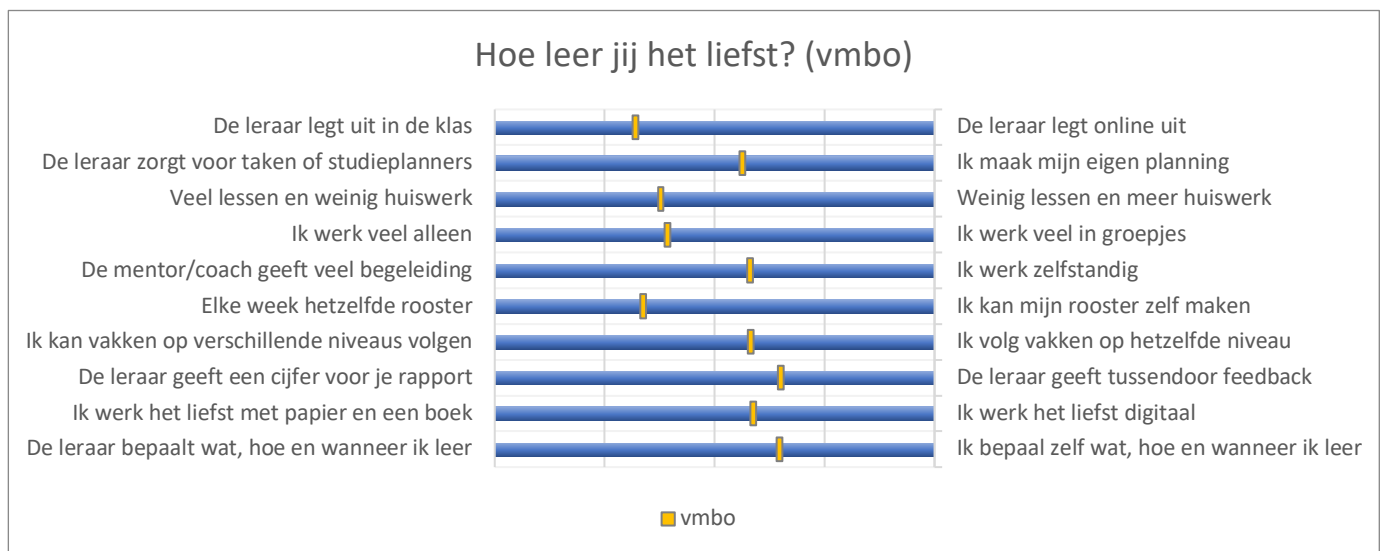
Grafiek 13 – Mijn leraren zijn goed in online lessen (praktisch)

Deel 3 – Hoe leren leerlingen het liefst?

In dit deel van de vragenlijst gaven leerlingen aan welke elementen zij mee willen nemen naar hun ideale school. Dat deden zij door op verschillende onderwerpen te kiezen uit twee uiterste voorkeuren.⁵ De onderwerpen hebben raakvlakken met vier van de eerdergenoemde thema's: dialoog, structuur, autonomie en praktisch. Voor het thema welzijn is geen vraag gesteld over de ideale school. Alle resultaten zijn uitgesplitst per onderwijssoort.

Resultaten

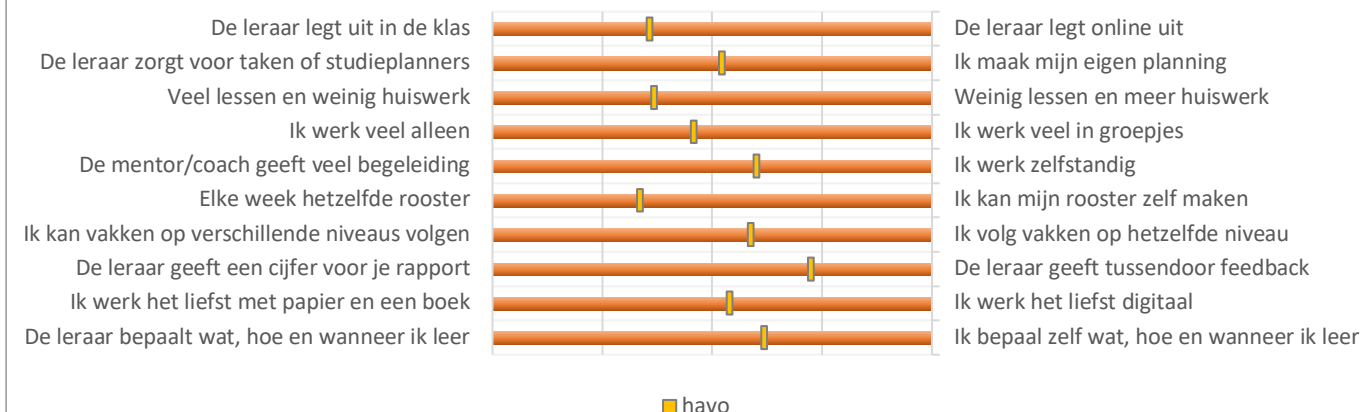
Scholen Gooi en Vechtstreek

Grafiek 14 – Hoe leer jij het liefst? (vmbo)

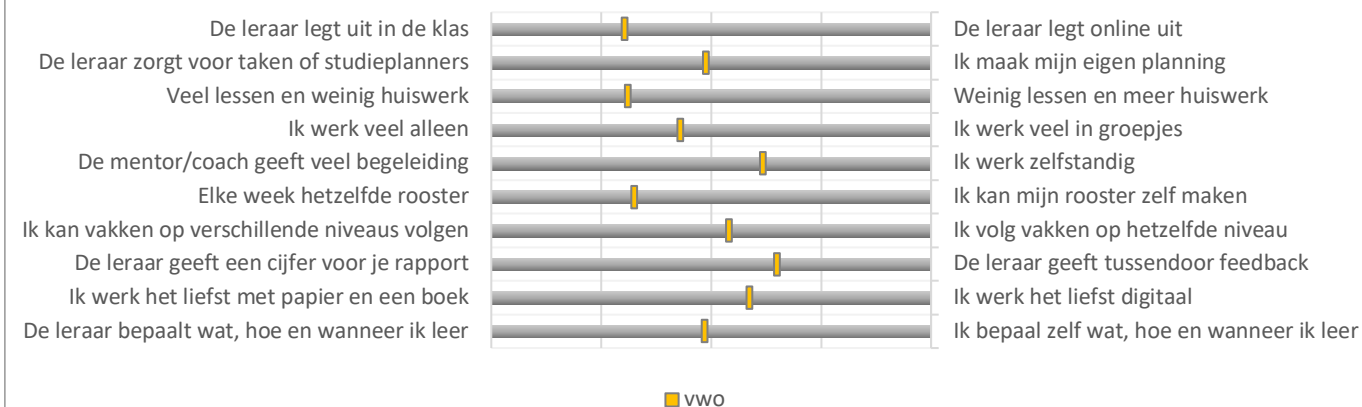
⁵ De score is berekend op een vijfpuntsschaal (0 t/m 4), waarbij 2 'geen voorkeur' is.
Kring van Schoolleiders regio Gooi & Vechtstreek – augustus 2020

Hoe leer jij het liefst? (havo)

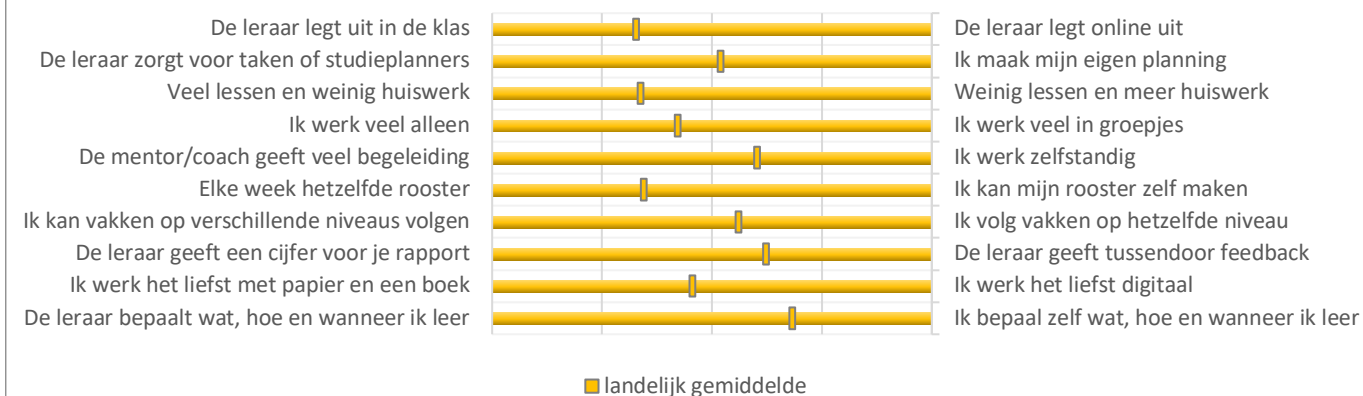
Grafiek 15 – Hoe leer jij het liefst? (havo)

Hoe leer jij het liefst? (vwo)

Grafiek 16 – Hoe leer jij het liefst? (vwo)

Hoe leer jij het liefst? (landelijk gemiddelde)

Grafiek 17 – Hoe leer jij het liefst? (landelijk gemiddelde alle onderwijssoorten)

Bijlage: vragenlijst Leerlingen

Beste leerling uit de regio Gooi en Vechtstreek,

Door de Corona-crisis is het volgen van lessen nu anders. We willen samen met je school leren van deze unieke situatie. We zijn daarom benieuwd naar de slimme oplossingen die worden bedacht en hoe jij het als leerling ervaart om thuis de lessen te volgen en te leren.

Je antwoorden worden anoniem opgeslagen en het invullen duurt ongeveer 10 minuten.

Heb je vragen over dit onderzoek? We beantwoorden ze graag. Stuur een e-mail naar Luuk Reinders via luukreinders@schoolinfo.nl.

Deel 1 – Inhoudelijk

1. Wat is jouw mening over de manier waarop je in Corona-tijd les krijgt?

Zet de schuifregelaar op de plek die het beste bij jouw mening past.

< schuifregelaar – 5 punts >

Het volgen van lessen op afstand.

1. iets negatiefs	iets positiefs
2. Helemaal niet leerzaam	Heel erg leerzaam
3. Slechter dan het volgen van lessen op school	Beter dan het volgen van lessen op school
4. Een flop bij ons op school	Een succes bij ons op school
5. Wil ik nooit meer meemaken	Wil ik in de tijd na Corona vaker doen.

Geef hier eventueel een toelichting:

2. Je school is nu dicht. Je krijgt nu nog les op afstand. In juni gaan de scholen (deels) weer open.

We willen van jou weten:

- hoe het was vóór Corona
- hoe het nu is met het thuisonderwijs
- hoe het straks moet worden

Geef jouw mening over deze stellingen.

1. Ik heb goed contact met vrienden van school

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
<i>Hoe was het voor Corona?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe is het nu?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe moet het straks worden?</i>	O	O	O	O

2. Ik kan vragen stellen aan mijn leraar of mentor

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
<i>Hoe was het voor Corona?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe is het nu?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe moet het straks worden?</i>	O	O	O	O

3. Mijn leraar geeft voldoende uitleg

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
<i>Hoe was het voor Corona?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe is het nu?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe moet het straks worden?</i>	O	O	O	O

4. Ik krijg feedback op mijn leren

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
<i>Hoe was het voor Corona?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe is het nu?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe moet het straks worden?</i>	O	O	O	O

5. Ik kan mijn schoolwerk zelf plannen

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
<i>Hoe was het voor Corona?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe is het nu?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe moet het straks worden?</i>	O	O	O	O

6. Ik werk graag aan opdrachten van school

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
<i>Hoe was het voor Corona?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe is het nu?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe moet het straks worden?</i>	O	O	O	O

7. Ik kan mijn aandacht goed bij mijn schoolwerk houden

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
<i>Hoe was het voor Corona?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe is het nu?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe moet het straks worden?</i>	O	O	O	O

8. Ik werk voor school digitaal en/of online

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
<i>Hoe was het voor Corona?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe is het nu?</i>	O	O	O	O
<i>Hoe moet het straks worden?</i>	O	O	O	O

9. Ik begrijp de lesstof goed

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
<i>Hoe was het voor Corona?</i>	O	O	O	O

Hoe is het nu?	☐	☐	☐	☐
Hoe moet het straks worden?	☐	☐	☐	☐

10. Ik kan de lesstof goed onthouden

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
Hoe was het voor Corona?	☐	☐	☐	☐
Hoe is het nu?	☐	☐	☐	☐
Hoe moet het straks worden?	☐	☐	☐	☐

11. Mijn leraren zijn goed in lesgeven

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
Hoe was het voor Corona?	☐	☐	☐	☐
Hoe is het nu?	☐	☐	☐	☐
Hoe moet het straks worden?	☐	☐	☐	☐

2. Hoe leer jij het liefst?

Zet de schuif op de plek die het beste bij jou past.

De leraar legt uit in de klas	De leraar legt online uit (bijvoorbeeld met een filmpje)
De leraar zorgt voor taken of studieplanner	Ik maak zelf mijn eigen planning
Veel lessen en weinig huiswerk	Weinig lessen en meer huiswerk
Ik werk veel alleen	Ik werk veel in groepjes
De mentor of coach geeft veel begeleiding	Ik werk veel zelfstandig
Elke week hetzelfde rooster	Ik kan mijn rooster zelf maken
Ik kan vakken op verschillende niveaus volgen	We volgen elk vak op hetzelfde niveau
De leraar geeft een cijfer voor je rapport	De leraar geeft tussendoor feedback hoe het gaat
Ik werk het liefst op papier of met een boek	Ik werk het liefst digitaal
De leraar bepaalt wat, hoe en wanneer ik leer	Ik bepaal zelf wat, hoe en wanneer ik leer

Sommige dingen gaan beter op school of soms thuis. Heb je tips en tops voor jezelf en voor je leraren over het thuisonderwijs?

12. 1 tip en 1 top voor mezelf:
<open antwoordveld, optioneel>

13. 1 tip en 1 top voor mijn leraren:
<open antwoordveld, optioneel>

14. Afgelopen tijd heb je misschien minder of op een andere manier toetsen gekregen. Wat is je daarin opgevallen? Is dat iets positiefs of negatiefs?

15. Hoe vind jij het prettig om te checken of je de lesstof goed begrijpt? (bijvoorbeeld een toets in de klas of online maken, leren voor een cijfer voor je rapport, een opdracht maken of op een andere manier feedback van je leraar krijgen)?

16. Straks ga je weer naar school. Stel dat jij helemaal zelf mag bepalen hoe er school dan uit ziet. Hoe wil jij dan leren? Denk bijvoorbeeld aan het rooster, huiswerk en opdrachten, de lessen en pauzes.

- Noem twee dingen uit de oude situatie (vóór Corona) die je dan wil terugzien.

< open antwoordveld, optioneel >

- Noem twee dingen uit de nieuwe situatie (thuisonderwijs) die je dan wil terugzien.

< open antwoordveld, optioneel >

17. Hoe wil je dat het mentoraat er dan uit ziet?

- Noem twee dingen uit de oude situatie (vóór Corona) die je dan wil terugzien.

< open antwoordveld, optioneel >

- Noem twee dingen uit de nieuwe situatie (thuisonderwijs) die je dan wil terugzien.

< open antwoordveld, optioneel >

Deel 2 - Algemene gegevens

Nu willen we graag wat meer over jou weten.

18. Welk onderwijs volg je?

- ☐ praktijkonderwijs
- ☐ vmbo basis
- ☐ vmbo kader
- ☐ vmbo g/t
- ☐ havo
- ☐ atheneum
- ☐ gymnasium
- ☐ Anders, namelijk <open antwoordveld, optioneel>

19. In welk jaar zit je?

- ☐ Jaar 1
- ☐ Jaar 2
- ☐ Jaar 3
- ☐ Jaar 4
- ☐ Jaar 5
- ☐ Jaar 6

Waar woon je?

20. Ik ben...

- ☐ Jongen
- ☐ Meisje
- ☐ <open antwoordveld>

21. Op welke school zit je?
< drop down keuzelijst – 1 antwoordmogelijkheid >

Deel 3 – Afsluiting

We willen met leerlingen verder praten over het onderwijs van nu en in de toekomst. Zo'n online sessie zal met een kleine groepje leerlingen zijn (en zonder leraren). Wil je meedoen?

22. Doe je mee?
- ☐ Ja
 - ☐ Nee

Bij nee

[naar afsluitende pagina]

Bij ja:

Leuk dat je mee wilt doen! We hebben wel een paar gegevens nodig om je via je mentor een uitnodiging te kunnen sturen.

23. Jouw voornaam:
<open antwoordveld>

24. Naam van jouw klas:
<open antwoordveld>

25. Naam van jouw mentor:
<open antwoordveld>

[naar afsluitende pagina]

Tekst afsluitende pagina:

Heel leuk dat je hebt meegedaan aan de vragenlijst, dankjewel!

26. Wil je nog iets kwijt? Dat kan hier!
<open antwoordveld, optioneel>

[knop verzenden]

Bijlage: vragenlijst Leraren

Beste collega in de regio Gooi en Vechtstreek,

Als leraar word je op dit moment op een bijzondere manier uitgedaagd: het onderwijs gaat door op afstand en tegelijkertijd wordt er voorbereid op de heropening van de school in een 1,5 meter samenleving.

Dat vraagt van jullie heel wat creativiteit en inventiviteit om blijvend te zorgen voor goed onderwijs.

Vanuit de Kring van Schoolleiders willen we leren van deze unieke situatie. We zijn benieuwd naar slimme oplossingen die worden bedacht, innovaties die versneld plaatsvinden en vragen die nog geen antwoord hebben.

Met deze vragenlijsten vragen we je om jouw ervaringen van je eigen school te delen. De resultaten van dit onderzoek worden anoniem verwerkt, geanalyseerd en gedeeld door onderzoekers van Schoolinfo.

Heb je vragen over dit onderzoek? We beantwoorden ze graag. Stuur een e-mail naar Luuk Reinders via luukreinders@schoolinfo.nl

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten.

Alvast hartelijk dank voor je deelname aan dit onderzoek.

Deel 1 - Algemeen

Allereerst willen we je vragen een aantal algemene gegevens in te vullen.

1. Op welke school geef je les?
< keuzelijst – 1 antwoordmogelijkheid >
2. Aan welke niveau(s) geef je les? (meerdere antwoorden mogelijk):
< selectievakken – meerdere antwoordmogelijkheden >
 - praktijkonderwijs
 - vmbo
 - havo
 - vwo
3. Het domein waarin ik lesgeef (meerdere antwoorden mogelijk):
< selectievakken – meerdere antwoordmogelijkheden >
 - Talen
 - Exact
 - Mens & Maatschappij
 - Kunst
 - Sport
 - ICT & Techniek
 - Praktijkvak
 - Anders, namelijk... <open antwoordveld, optioneel>

Check-in

4. Wat komt er het eerste bij je op als je terugdenkt aan afgelopen tijd over het lesgeven op afstand?

< Open antwoordveld >

5. Iedereen heeft nu een tijd ervaring met afstandsonderwijs. Hoe kijk je nu hier naar?

Zet de schuifregelaar op de plek die het beste bij jouw mening past.

< schuifregelaar – 5 punts >

Afstandsonderwijs is voor mijn rol als leraar:

1. Iets negatiefs	Iets positiefs
2. Helemaal niet leerzaam	Heel erg leerzaam
3. Een verarming t.o.v. lesgeven op school	Een verrijking t.o.v. lesgeven op school
4. Een flop bij ons op school	Een succes bij ons op school
5. Helemaal geen optie voor onderwijsvernieuwing	Een grote kans voor onderwijsvernieuwing

< Antwoordveld met optie tot eventuele toelichting >

Deel 2 - Inhoudelijk

Onderwijskwaliteit en -proces

Lesgeven op afstand is anders dan lesgeven in de klas. In dit onderdeel willen we je vragen stellen over de onderwijskwaliteit en het onderwijsproces.

	Vóór corona				tijdens lessen op afstand		
	soms	vaak	altijd		soms	vaak	altijd
<i>Ik kan goed in contact komen met mijn leerlingen</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Leerlingen zoeken contact met mij als zij vragen hebben</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Ik ben goed voorbereid op mijn lessen</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Leerlingen zijn goed voorbereid op mijn lessen</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Ik kan de lesmethode van mijn vak gebruiken</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Ik kan genoeg aandacht geven aan het uitleggen van de lesstof</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>De leerlingen zijn actief betrokken bij de les(stof)</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Er is veel interactie en samenwerking tussen leerlingen</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Ik kan tijdens de les de orde goed bewaren</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐

<i>Ik maak gebruik van studieplanners/weektaken</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Ik kan tijdens de les goed differentiëren</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Ik kan leerlingen met ondersteuningsbehoeften extra begeleiden</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Ik behaal voor mijn gevoel een hoog leerrendement met mijn lessen</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>De kwaliteit van het gemaakte huiswerk/schoolwerk is voldoende</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐
<i>Ik gebruik een leerlingvolgsysteem om voortgang te monitoren</i>	☐	☐	☐		☐	☐	☐

6. Beantwoord de volgende stellingen. Geef telkens in de drie kolommen links aan hoe dit voor jou was **vóór de coronacrisis** en geef in de drie kolommen rechts aan hoe dit voor jou was in de afgelopen periode **tijdens het aanbieden van afstandsonderwijs**.

< keuzelijst, 2 antwoorden per regel verplicht >

< antwoordveld met optie tot eventuele toelichting >

7. Hoe heeft het aanbieden van afstandsonderwijs invloed gehad op de kwaliteit van jouw lessen?

< open antwoordveld >

8. Hoe heeft het aanbieden van afstandsonderwijs invloed gehad op de manier waarop je zicht houdt op de voortgang van je leerlingen? Vind je dit een positieve of negatieve ontwikkeling?

< open antwoordveld >

9. Op welke manier heb je afgelopen tijd het geven van feedback en toetsing vormgegeven? Vind je dit een positieve of negatieve ontwikkeling?

< open antwoordveld >

10. Hoe heeft het afstandsonderwijs invloed gehad op bevordering en overgangsnormen bij jullie op school? Vind je dit een positieve of negatieve ontwikkeling?

< open antwoordveld >

11. Op welke manier ga je om met leerlingen die uitvallen? Denk aan: hoe constateer je dit, wat doe je om ze bij de les te betrekken, welke stappen worden ondernomen door de schoolleiding?

< open antwoordveld >

12. Indien van toepassing: Hoe heb je in de periode waarin onderwijs op afstand werd aangeboden het contact onderhouden met ouders/verzorgers?

13. Wat is bij het aanbieden van afstandsonderwijs de grootste verandering in jouw professionele rol als **leraar**? Zie je dit als iets positiefs of negatiefs?

< open antwoordveld >

14. Indien van toepassing: Wat is bij het aanbieden van afstandsonderwijs de grootste verandering in jouw professionele rol als **mentor**? Zie je dit als iets positiefs of negatiefs?
< open antwoordveld – **niet verplicht** >

15. Wat heeft jou het meest verrast (positief en/of negatief) tijdens het aanbieden van onderwijs op afstand? Probeer een concreet voorbeeld te noemen.
< open antwoordveld >

Vaardigheden, digitale middelen en gebruik van methodes en lesmateriaal

Bij afstandsonderwijs kunnen digitale middelen, vaardigheden en lesmateriaal een andere rol krijgen. We willen je in dit laatste onderdeel hierover een aantal vragen stellen.

16. Noem de software/tools/lesmaterialen die volgens jou noodzakelijk zijn om onderwijs op afstand aan te kunnen bieden (denk aan: digitale leerplatforms, leeromgevingen, leerlingvolgsystemen, (online) lesmethode, communicatiekanalen, materialen etc.).

17. Welke software/tools/lesmaterialen zou je aan je collega's aanraden en waarom?
< open antwoordveld >

18. Mis je bepaalde functionaliteiten in de materialen die je gebruikt?
< open antwoordveld >

19. Mocht er langer onderwijs op afstand worden aangeboden, of een mix van onderwijs op afstand en op school, wat heb je dan nodig van je leidinggevende/de school?
< open antwoordveld >

20. *Beantwoord onderstaande stellingen aan de hand van de beoordelingsschaal.*

	Nooit	Soms	vaak	altijd	n.v.t.
<i>De digitale infrastructuur van school werkt naar behoren</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Met de leraren binnen mijn team(s) gebruiken we dezelfde software/tools/lesmaterialen</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Met de leraren binnen mijn team(s) evalueren we het gebruik van (digitaal) materiaal</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>We wisselen schoolbreed ervaringen uit over (digitaal) materiaal</i>	☐	☐	☐	☐	☐

< Antwoordveld met optie tot eventuele toelichting >

21. *Beantwoord onderstaande stellingen aan de hand van de beoordelingsschaal.*

	Niet mee eens	Niet mee eens / niet	Mee eens	N.v.t.

		mee oneens		
<i>Het is voor mij duidelijk met welke software/tools/materialen we werken op school</i>	☐	☐	☐	☐
<i>Het is aan mij vrij om een keuze te maken uit de software/tools/materialen die ik inzet</i>	☐	☐	☐	☐
<i>Mijn school geeft voldoende aandacht aan het faciliteren van afstandsonderwijs (hardware, software en materialen)</i>	☐	☐	☐	☐
<i>Mijn kennis om lessen op afstand aan te bieden is op peil</i>	☐	☐	☐	☐
<i>Ik zou me graag (nog) meer willen scholen op het gebied van (online) afstandsonderwijs</i>	☐	☐	☐	☐
<i>Het is voor mij duidelijk welke richtlijnen er zijn binnen de school over afstandsonderwijs.</i>	☐		☐	☐
<i>Het is mij duidelijk bij wie ik moet zijn als ik hulp nodig heb bij het lesgeven op afstand.</i>	☐		☐	☐
<i>In de toekomst zouden er meer digitale vaardigheden ingezet moeten worden tijdens mijn lessen op school</i>	☐		☐	☐
<i>In de toekomst zouden er meer lessen vanaf afstand gegeven moeten worden.</i>	☐		☐	☐

< antwoordveld met optie tot eventuele toelichting >

22. Welke leeractiviteit is in jouw ogen het meest effectief/functioneel geweest tijdens het aanbieden van afstandsonderwijs?

< open antwoordveld >

23. Welke (digitale) leeractiviteit werkte in jouw ogen minder goed? Waardoor kwam dit?

< open antwoordveld >

Check-out

24. Wil je verder nog iets kwijt over afstandsonderwijs? Dat kan hier!

<open antwoordveld, **optioneel**>

Deel 3- Afsluiting

We gaan in de komende weken alle data verwerken en ter verdieping worden er online

Kring van Schoolleiders regio Gooi & Vechtstreek – augustus 2020

videochatsessies georganiseerd.

25. Wil je de (voorlopige) resultaten van dit onderzoek ontvangen per e-mail?

- Ja
- Nee

26. Mogen we naar aanleiding van je antwoorden contact met je opnemen voor het schrijven van een inspirerend artikel over jouw ervaringen met afstandsonderwijs?

- Ja
- Nee

27. Wil je medio juni deelnemen aan een online chatsessie (tijdsduur: 1 uur) waarin we de resultaten van het onderzoek met jou en andere leraren uit de regio bespreken?

- Ja
- Nee

Bij nee + nee + nee à [naar afsluitende pagina]

Bij 1x ja à [naar volgende pagina]

28. Jouw naam:

<open antwoordveld, optioneel>

29. Jouw (school)e-mailadres:

<open antwoordveld, verplicht>

Deze gegevens zullen volgens de AVG-standaard worden verwerkt en niet worden gekoppeld aan onderzoeksresultaten.

[naar afsluitende pagina]

Tekst afsluitende pagina:

Dank voor je deelname aan de vragenlijst!

[knop verzenden]

Bijlage: vragenlijst Schoolleiders

Beste collega in de regio Gooi en Vechtstreek,

Als schoolleider word je op dit moment op een bijzondere manier uitgedaagd: het onderwijs op afstand gaat door en tegelijkertijd wordt er voorbereid op de heropening van de school in een 1,5 meter samenleving.

Dat vraagt heel wat creativiteit en inventiviteit om blijvend te zorgen voor goed onderwijs.

Vanuit de Kring van Schoolleiders willen we leren van deze unieke situatie. We zijn benieuwd naar slimme oplossingen die worden bedacht, innovaties die versneld plaatsvinden en vragen die nog geen antwoord hebben.

Met deze vragenlijst vragen we je om jouw ervaringen van je eigen school te delen.

Het zijn veel open vragen, omdat we graag jouw ervaring centraal stellen.

De resultaten van dit onderzoek zullen in anonieme vorm worden verwerkt, geanalyseerd en gedeeld door onderzoekers van Schoolinfo.

Heb je vragen over dit onderzoek? Dan kan je terecht bij het onderzoeksteam via jorikabaarda@schoolinfo.nl

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 20 minuten.

Alvast hartelijk dank voor je deelname.

Deel 1 – Algemeen

Eerst willen we wat meer over jou weten.

1. Ik ben school-/teamleider op deze school:
<dropdown keuzelijst scholen – 1 antwoordmogelijkheid>
2. Ik heb daarnaast binnen het onderwijs ook de volgende functie(s):
< open antwoordveld – optioneel >

Check-in

3. Iedereen heeft nu een tijd ervaring met afstandsonderwijs. Hoe kijk je na deze ervaring naar afstandsonderwijs?

Zet de schuif op de plek die het beste bij jou past.

< schuifregelaar – 5 punts >

Afstandsonderwijs is gezien mijn rol als schoolleider:

Iets negatiefs	Iets positiefs
Helemaal niet leerzaam	Heel erg leerzaam
Een verarming voor de onderwijskwaliteit	Een verrijking voor de onderwijskwaliteit
Een flop bij ons op school	Een succes bij ons op school
Helemaal geen optie voor onderwijsvernieuwing	Een grote kans voor onderwijsvernieuwing

< Antwoordveld met optie tot eventuele toelichting >

Deel 2 – Inhoudelijk

Onderwijskwaliteit en -proces

Schoolleider zijn op afstand is anders dan schoolleider op school. In dit onderdeel willen we je vragen stellen over de onderwijskwaliteit en het onderwijsproces op jouw school.

1. Op welke manier heeft afstandsonderwijs invloed gehad op je professionele rol als schoolleider? Zie je dit als iets positiefs of negatiefs?
2. Denk terug aan de afgelopen weken. Welke activiteit of werkwijze zou je willen delen met andere scholen? Licht dit kort toe.
< open antwoordveld >
3. Wat was er ‘anders dan anders’ in de situatie die je hierboven beschrijft?
4. Welk compliment wil je aan leerlingen geven over hoe zij het onderwijs op afstand volgen?
< open antwoordveld >
5. Op welke manier kan onderwijs op afstand volgens jou van meerwaarde zijn voor leerlingen? Licht toe.
< open antwoordveld >
6. Welk compliment wil je aan docenten geven over hoe zij het onderwijs op afstand organiseren?
< open antwoordveld >
7. Op welke manier kan onderwijs op afstand volgens jou van meerwaarde zijn voor docenten? Licht toe.
< open antwoordveld >
8. Welk compliment wil je aan ouders/verzorgers geven over hoe zij het onderwijs op afstand hebben ondersteund?
9. Op welke manier kan onderwijs op afstand volgens jou van meerwaarde zijn voor de driehoek leerling/school/thuis? Wat is de rol van de school hierin?

Digitale middelen en -vaardigheden

Bij afstandsonderwijs krijgen digitale middelen en vaardigheden een grotere rol. We willen je in dit onderdeel hierover een aantal vragen stellen.

10. Selecteer uit onderstaande lijst wat je voor het onderwijs extra hebt moeten regelen op het gebied van ICT? Let op: het gaat hier alleen om zaken die de school vóór de coronacrisis nog niet ter beschikking had.
< meerkeuzevraag met meerdere antwoordmogelijkheden >

- Interne ICT-experts inschakelen
- Externe ICT-experts inschakelen
- Voor leerlingen thuis internet regelen
- Voor leerlingen devices regelen
- Voor leraren thuis internet regelen
- Voor leraren thuis devices regelen
- Online lesmateriaal aanschaffen, zoals... <open antwoordveld, optioneel>
- Overige hardware aanschaffen, zoals...<open antwoordveld, optioneel>
- Overige software aanschaffen, zoals...<open antwoordveld, optioneel>
- Anders, namelijk... <open antwoordveld, optioneel>

11. Hoe kwam je aan de informatie over het materiaal dat moest worden aangeschaft voor het afstandsonderwijs en wie werd(en) betrokken bij het selectieproces?
< open antwoordveld >

Leren en ontwikkelen in de school

12. Op welke manier hebben leraren van elkaar kunnen leren afgelopen periode? Licht eventueel toe met een concreet voorbeeld.

13. Welke invloed heeft het onderwijs op afstand voor rapportvergaderingen en overgangsbesprekingen? Kan je dit toelichten?

14. Heeft volgens jou de coronacrisis geleid tot een versnelling van ontwikkelingen in de school? Geef aan per onderdeel in hoeverre dit het geval was.

	Helemaal niet	Een beetje	veel	Heel veel	Dit is bij ons geen ontwikkelpunt
<i>Rooster</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Werken met leerdoelen</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Werken met weektaken/studieplanners</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Werken met verschillende werkvormen</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Curriculumontwikkeling</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Extra aandacht voor leerlingen met ondersteuningsbehoeften</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Samenwerking tussen collega's/domeinen</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Inzet digitale middelen</i>	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Werkdruk en welzijn personeel</i>	☐	☐	☐	☐	☐

Anders, namelijk....

< open antwoordveld voor extra toelichting>

15. Op welke manier wil je aan de slag om ontwikkelingen in je organisatie, in de school en in je team te borgen?

16. Noem de twee belangrijkste randvoorwaarden die volgens jou onmisbaar in de organisatie het onderwijs op afstand? (Denk bijvoorbeeld aan een bepaalde visie op onderwijs, afspraken over taakuren, het rooster, middelen, lesinhoud, mentor-/coachingsuren, werkafspraken, taakuren, etc.)

< open antwoordveld >

17. Wat zou je willen behouden van het afstandsonderwijs?

< open antwoordveld >

18. Als je de organisatie van onderwijs op afstand opnieuw zou mogen vormgeven, wat zou je anders doen?

< open antwoordveld >

19. Heeft afgelopen tijd iets gedaan met je visie op onderwijs en leren en ontwikkelen? Zo ja, wat?

20. Wat zie je als grootste uitdaging voor het onderwijs na de zomervakantie?

< open antwoordveld >

Deel 3 - Afsluiting

We gaan in de komende weken alle data verwerken. Om de diepte in te gaan, organiseren we in de tweede fase van dit onderzoek een online videochatsessie met enkele schoolleiders.

21. Wil je de (voorlopige) resultaten van dit onderzoek ontvangen per e-mail?

- Ja
- Nee

22. Mogen we naar aanleiding van je antwoorden contact met je opnemen voor het schrijven van een inspirerend artikel over jouw ervaringen met afstandsonderwijs?

- Ja
- Nee

23. Wil je medio juni deelnemen aan een online chatsessie (tijdsduur: 1 uur) waarin we de resultaten van het onderzoek met jou en andere leraren uit de regio bespreken?

- Ja
- Nee

Bij nee + nee + nee ◇ [naar afsluitende pagina]

Bij 1x ja ◇ [naar volgende pagina]

1. Jouw naam:

<open antwoordveld, optioneel>

2. Jouw e-mailadres:
<open antwoordveld, verplicht>

N.B: Deze gegevens zullen volgens de AVG-standaard worden verwerkt en niet worden gekoppeld aan onderzoeksresultaten.

[naar afsluitende pagina]

Tekst afsluitende pagina:

Dank voor jouw deelname aan de vragenlijst!

3. Wil je nog iets kwijt? Dat kan hier!
<open antwoordveld, optioneel>

[knop verzenden]

